

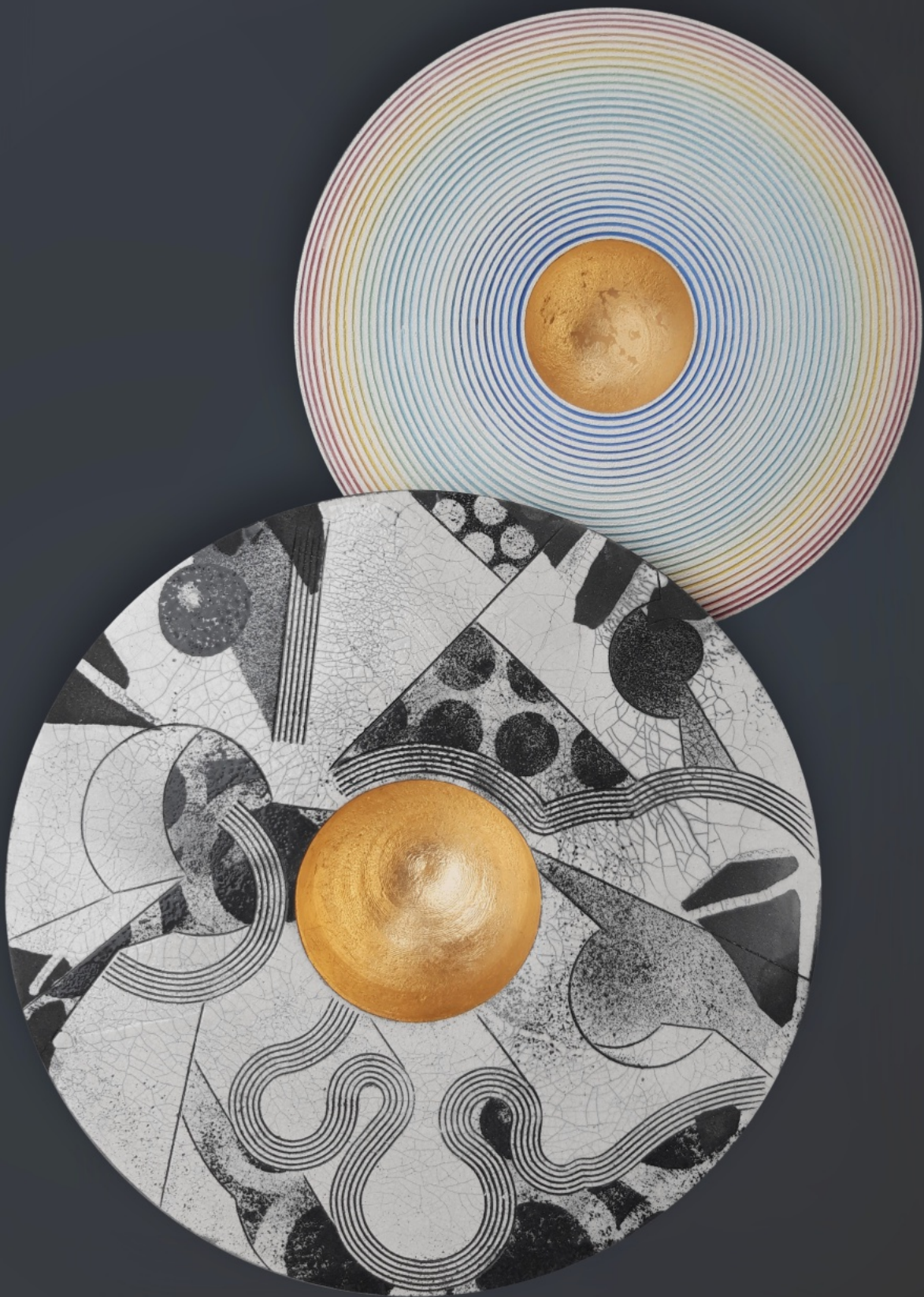
The image features a large, stylized graphic of the letters 'K' and the numbers '51'. The 'K' is white with a thick black outline, and the '51' is red with a thick black outline. The text 'De kleine' is written in red, bold, sans-serif font across the top of the 'K'.

De kleine

51

De K is weer in de maand. De K van Klei, van Keramiek, van Kunst. Maar ook van Kijken, Koesteren, **C**reatief en Knowhow. Kijk & lees in **de kleine K** wat er met Klei Kan.

de kleine **K**



nummer **51** maart 2019

de kleine K

is hét onafhankelijke digitale keramiek-magazine.

Elke maand vol inspiratie en knowhow. Met de weerslag van mijn persoonlijke zoektocht naar kwaliteit.

Van de inspiratie die het werk geven kan, van de knowhow die de kunstenaar biedt.

Van het eigen karakter, dat iets laat zien van de laag onder de werkelijkheid, het mysterieuze dat toch altijd een element van goede kunst is.

Inspirerende keramisten dus en lekker praktische technische oplossingen.

Met op het podium geselecteerde tentoonstellingen en andere interessante evenementen. En op de **Facebook** pagina het actuele keramieknieuws.

De artikelen bieden ook veel mogelijkheden om door te klikken naar websites: klik op de gekleurde teksten of op de afbeeldingen. Klikken aan de zijkant van de pagina's is gereserveerd voor doorbladeren in iBooks.

Gebruik het liefst **Acrobat Reader** om dit magazine te lezen. In dat programma werken ook de links naar andere pagina's in dit document: bijvoorbeeld als u op een pagina links-onder op **de kleine K** klikt, gaat u naar de inhoudsopgave.

Op de vorige pagina: Grégoire Lemaire, twee vazen, foto: Grégoire Lemaire

INSPIRATIE



Grégoire Lemaire
Zwart, wit en goud



Elsa Alayse
Verbinding



Dineke Oosting
Intrigerende vormwerelden

INSPIRATIE momenten



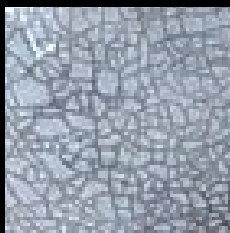
Sylvie Enjalbert
Raymond Church

KNOWHOW de expert



Susan Haag
Laat zien hoe zij een raku
vaas decoreert; met een
speciaal gemaakte film

KNOWHOW wat en hoe



Wat
Frites
Hoe
Raku

PODIUM & kleipers



New Kid in Town
Studio Pansa

Colofon



Grégoire Lemaire

Zwart, wit en goud

De grote kommen van Grégoire Lemaire zijn subtiel gedecoreerd in zwart, wit en goud. Het lijnenspel lijkt soms geïnspireerd door Aboriginal-tekeningen die verwijzen naar de indeling van het landschap. Een plattegrond van het gevoel. Zijn theekommen hebben daarentegen een ruw oppervlak en danken hun ontstaan duidelijk aan de grondstoffen die Lemaire in zijn omgeving vindt.

[Grégoire Lemaire](#) (Gien, Frankrijk, 1982) is autodidact. Zijn geboorteplaats staat bekend om zijn [speciale aardewerk](#). 'Ja, keramiek was eigenlijk altijd al deel van het leven daar. En dan te bedenken dat ik het pas als zestienjarige bij een bezoek aan [La Borne](#), ongeveer zeventig kilometer bij ons vandaan, echt ontdekte! Ik had als kind altijd al veel getekend en was al vroeg met stenen en mineralen bezig. Die twee passies kwamen daar in La Borne plotseling samen. Ik zag er toen werk van Eric Astoul, Georges

Sybesma, Seung Ho Yang en David Louveau en begreep dat je klei heel anders kon benaderen dan ik gewend was: spontaan, ruw en stenig.'

Mishima

Hij heeft het zichzelf allemaal geleerd, zegt Grégoire: 'In het begin had ik alleen een draaischijf en een paar kilo klei. En natuurlijk heel wat passie en doorzettingsvermogen. Leren draaien kostte op die manier heel wat tijd en geduld, maar inmiddels doe ik het al tien jaar. Ik heb het





me helemaal eigen gemaakt en het is mijn belangrijkste techniek. Ik combineer het met *mishima*, de Japanse techniek waarmee ik heel dunne, vloeiende lijnen in de klei kan zetten.' Lemaire past *mishima* heel eenvoudig toe: hij heeft alleen een mes en wat gekleurde engobe nodig. Met zijn mes brengt hij het decor met snelle sneden aan in de nog zachte klei, vlak na het draaien. Dan vult hij de sneden met de engobe en krast, na het drogen van de klei, de over-

tollige engobe weer weg. Zo komt het motief dan tevoorschijn. Hij combineert deze benadering met verschillende stooktechnieken en voegt soms eerst oxides toe of glazuurt de stukken. Hij houdt ook van rookstoken. 'Al deze technieken benadrukken en veranderen, elk op hun eigen manier, het decor. Heel speciaal is bladgoud, dat ik soms gebruik. Dat licht een stuk mooi op en het past zich helemaal aan de ruwheid van het klei-oppervlak aan.'







Street art

De natuur inspireert Grégoire, maar vooral door haar inwerking op wat de kunstenaar ooit gemaakt heeft. 'Bij street art vind ik dat geweldig mooi om te zien. Mettertijd slijt het werk en wordt soms volkomen getransformeerd en geeft zo een heel ander gevoel. Die invloed van verwerking en begroeiing wil ik naar keramiek vertalen, vooral bij mijn theekommen.' Dat doet hij door veel te experimenteren met glazuren en stoken op hoge temperatuur. Bij het samenstellen van glazuur gebruikt hij natuurlijke materialen uit zijn omgeving, zoals as, zand en hematiet (natuurlijk ijzer-oxide).

Het werk aan de schijf heeft zijn bekoring. Hij houdt van de handen in de klei, het temmen van

zo'n grote klont. Meestal weet hij niet precies wat hij zal gaan maken, maar begint gewoon en zoals Pierre Soulages ooit zei: 'Wat ik maak, toont me waar ik naar op zoek ben.' En zo is het volgens Grégoire maar net.

Zijn uitgangspunt is altijd witte klei, want hij vindt dat hij als het ware met een blanco pagina moet beginnen. Meestal gebruikt hij steengoedklei, soms ook aardewerk. Maar altijd voor containervormen, gedecoreerd of met een doorleefd oppervlak. 'Tegenwoordig maak ik de functie van mijn potten vaak ondergeschikt aan de vormgeving. Daardoor krijgen ze een andere functie: ze laten nu vooral mijn liefde voor de klei zien.'



Nummer 51 van de kleine **K!**

Wat begon met een eerste nummer van 11 pagina's is uitgegroeid tot een volwassen magazine, met interviews, stap-voor-stap artikelen en films. Met verhalen over en aankondigingen van actuele tentoonstellingen, markten en andere evenementen.

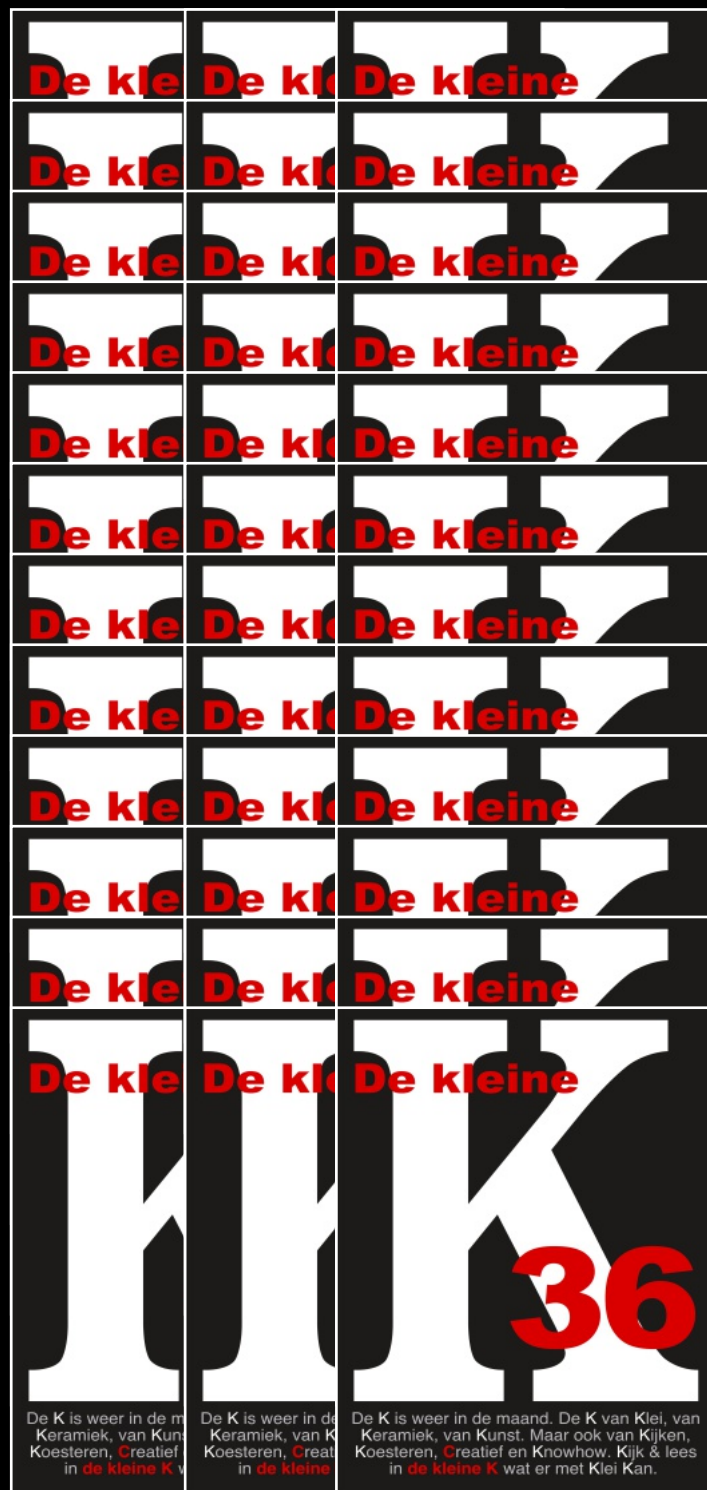
Inmiddels al bijna 6.000 abonnees krijgen het magazine maandelijks in hun mailbox en duizenden anderen downloaden een nummer. Wij krijgen veel lovende kritieken. Over de mooie vormgeving, de saillante teksten, de actuele verhalen en de interessante knowhow.

Naast het digitale magazine is in juli 2016 het eerste boek gepubliceerd: *het grote **K** boek*. Met inspiratie en knowhow, voor amateurs en professionals. Ook dit boek blijkt aan een behoefte te voldoen en oogst veel waardering. Eind november 2017 kwam deel twee uit!

Al die lof komt niet alleen de uitgever toe, maar ook de schrijvers, die tot juli 2017 zonder beloning reisden en schreven. Dat hebben we veranderd. Daar is geld voor nodig. Bovendien willen we *de grote **K** el* jaar uitgeven. Tot nu toe is deze investering uit eigen zak betaald, maar dat zal niet jaarlijks gaan lukken. We vragen geen abonnementsgeld om het magazine zo toegankelijk mogelijk te houden. En we vermijden subsidies om onafhankelijk te blijven.

Daarom zoeken we vrienden. Ondersteun deze plannen en word **vriend** van *de kleine **K***. Of **Vriend**. Of misschien wel **VRIEND**. Als u zich aanmeldt, krijgt u jaarlijks een betaalverzoek per mail (geen incasso!) Klik daarvoor op de link op pagina 39.

Als u vorig jaar vriend, Vriend of VRIEND geworden bent, denkt u dan aan het overmaken van uw bijdrage? Voor de zekerheid sturen wij nog een herinnering in de juiste maand.



Elsa Alayse

Verbinding



Verbinding. Daar gaat het werk van Elsa Alayse over. Een gemeenschappelijk hart, een bloedsomloop die ook de buitenwereld ingaat. Lichamen begroeid met zeewezens. Uitstulpingen die het lijf naar buiten laten reiken; soms lijken het gestolde gedachten die met de ander verbinden. Ondanks de duidelijke hang naar verbinding spreekt uit de beelden een grote eenzaamheid.

Elsa Alayse (Brest, Frankrijk, 1981) wil dat haar werk betekenis heeft. Ook voor haarzelf: het helpt haar om de dingen die haar bezighouden te begrijpen. 'Maar ik heb geen boodschap. Ik wil niets anders laten zien dan mijn eigen gevoel. Precies zoals dat is: geen poespas, geen tiere-lantijnen. Mijn werkmethode en materialen komen op de tweede plaats. Die pas ik geleidelijk aan naarmate wat ik zeggen wil verandert. Het kan goed zijn dat textiel beter werkt of dat ik met een tekening mijn gevoel beter kan uitdrukken, maar porselein blijft mijn favoriet. Dat verveelt me nooit!'

Associatie

Elsa kan niet beginnen zonder een idee. 'Ik zou graag zonder voorbereiding aan de gang willen gaan, maar dat lukt me niet. En misschien is dat maar goed ook, want een idee geeft me de mogelijkheid om eromheen te associëren. Vaak heb ik een beeld van waar het over moet gaan. Ik krabbel dat op papier en ga dan naar woorden eromheen zoeken, om het te snappen, te definiëren. Ik zoek ze in het woordenboek op en kijk naar synoniemen. Zo kan ik mijn fantasie een realistische basis geven. Pas als ik heel veel kleine schetsjes gemaakt heb, kan ik gaan kiezen en met boetseren beginnen.'

Op de vorige pagina: **Podop**, 2009, geglazuurd aardewerk, h 40 cm ▼ **Sacré nr. 34d**, 2014, porselein, 9 x 41 x 14 cm, met 12 losse voetjes. Foto's bij dit artikel, voorzover niet anders aangegeven: Elsa Alayse



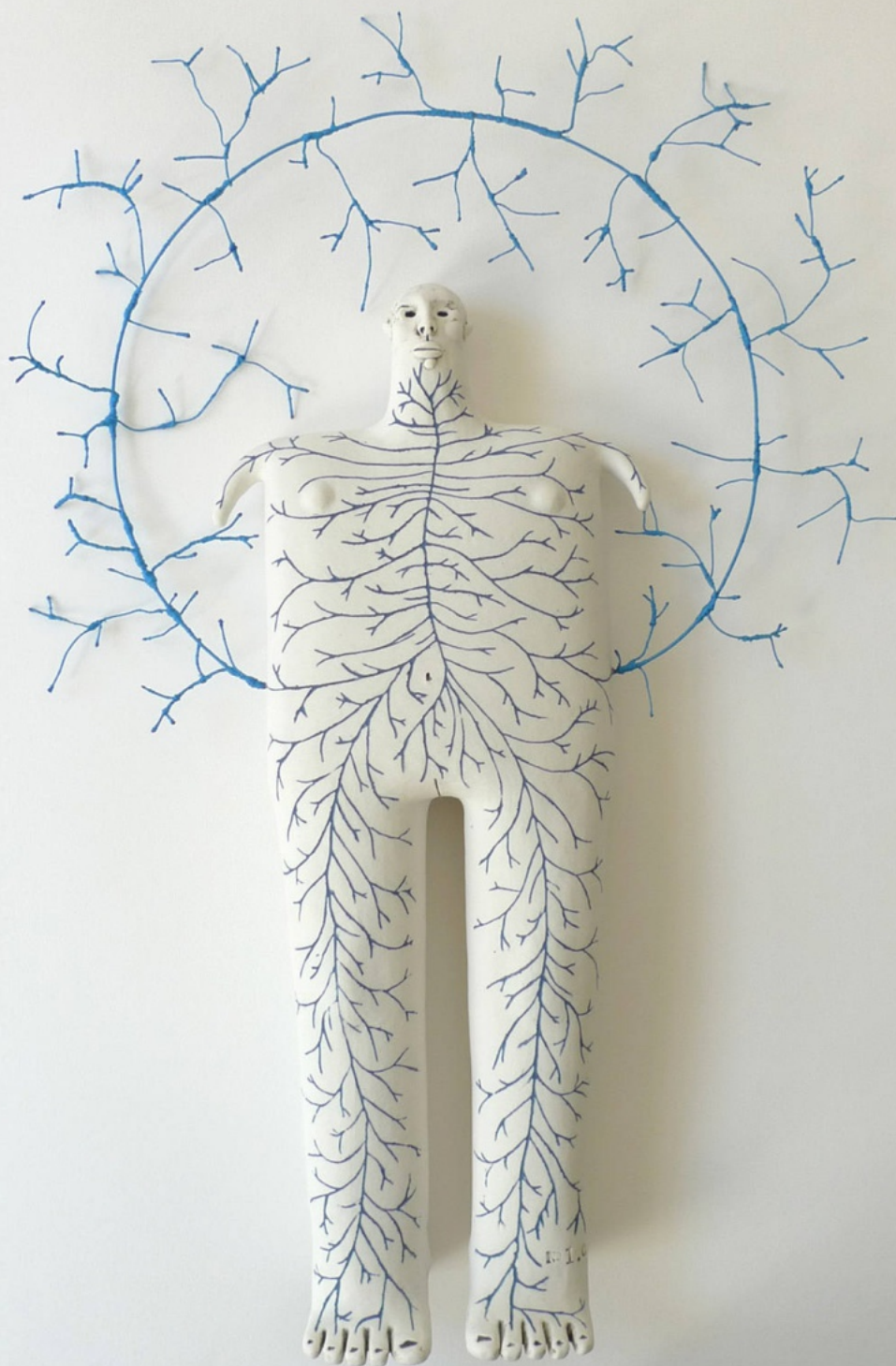


Mysterie

Het werk van Alayse heeft eerder aanknopingspunten dan thema's. *Threads*, gedachtenwolkjes zijn het, het ene idee volgt op het andere, maar niet rechtstreeks. Ze laten beelden in de geest ontstaan die verder vormgegeven en ontwikkeld moeten worden. Het kunnen herinneringen zijn aan door de mens gemaakte voorwerpen die ze gezien heeft in natuurhistorische musea, curio-

sawinkels of gebedshuizen. 'Maar ook het werk van kunstenaars als [Daniel Spoerri](#), [Christian Boltanski](#) en [Marc Dion](#) inspireert op die manier. Het heeft eenzelfde lading, het geeft net zo'n gevoel, iets mysterieus. Ik heb meer affiniteit met figuratief werk, waarin mysterie toch gemakkelijker zichtbaar is, maar abstracte werken en installaties fascineren mij ook.'

Op de vorige pagina: **Les écarlates nr. 1**, 2011, porselein, textiel, ijzerdraad, 55 x 30 x 10 cm, foto: Anthony Girardi
▼ **Auréole nr. 1c**, 2010, porselein, ijzerdraad, garen, h 55 cm







Op de vorige pagina: **Sacré nr. 27d**, 2014, porselein, h 30 cm ▲ **Endormi Nr. 17f**, 2016, geglazuurd steengoed, 13,5 x 36 x 14 cm. Op de volgende pagina: **Baluchon nr. 32**, 2018, geglazuurd papierporselein, textiel, kunststof

Nu Elsa een dochter – van inmiddels vier – heeft, is haar werk principiëler geworden, vindt ze: ‘Ik zie beter waar het om gaat en laat mijn werk meer spreken over wat me bezighoudt, wat me raakt, wat me tegenstaat. Dat doe ik met mijn porselein, maar ik zou niet weten of ik nou een keramist ben of een vrij kunstenaar. Dat doet er voor mij ook niet toe.’

Gemengde technieken

Alayse heeft van huis uit een interesse voor kunst meegekregen: bezoeken aan musea, kerken, theaters en bioscopen waren heel gewoon. Haar ouders moedigden haar aan om kunst te gaan studeren. Ze heeft dat gedaan en een voor velen herkenbaar opleidingstraject gevolgd. Eerst op de middelbare school het zogenaamde Baccalauréat Arts Appliqués, daarna de kunstacademie en ten slotte een keramiekopleiding in Parijs.

Tijdens haar studies leerde ze om met diverse materialen om te gaan. Maar porselein heeft toch haar voorkeur. ‘Het is zo lekker onvoorspelbaar, hoewel me dat ook verschrikkelijk ergeren kan. Ik gebruik het zo uit het pak en meng het doorgaans met papier, want dat maakt het verwerken makkelijker en geeft minder vervorming bij het stoken op hoge temperatuur. Ik laat het meestal wit, maar de laatste tijd breng ik accenten aan: ik schilder de ogen van de personages met oxides en sommige stukken benadruk ik met goud. Ik ben inmiddels ook met engobes begonnen. Het stoken doe ik elektrisch op 1280 °C.’ Porselein is niet het enige materiaal dat Elsa gebruikt. Veel van haar stukken worden na de stook verder bewerkt, met papier, textiel en zelfs zeildoek, zoals de recente *Baluchons* (letterlijk: knapzakken). Het zijn personages die deels uit klei gemaakt zijn, maar die met stof en zeildoek bekleed zijn. Echte knapzakkers. Nee, Alayse is niet alleen pottenbakker...



Dineke Oosting

Intrigerende vormwerelden



Dineke Oosting maakt assemblages van elementen die opgaan in het geheel zonder dat ze hun identiteit volledig kwijtraken. Ze werkt intuïtief, wil in het creatieve verrast worden. Ook als het om materiaal gaat, denkt Dineke in opties. Ze heeft geen voorkeur voor een bepaald materiaal, maar combineert juist graag.

‘Als meisje’, vertelt [Dineke Oosting](#) (Tweede Ex-loërmond, 1967), terwijl we door het Melklokaal in Heerenveen lopen, waar ze eind januari haar solotentoonstelling *Objects of Desire* heeft ingericht, ‘was ik altijd van alles aan het maken. Dat je kunstenaar kon worden, daarvan had ik indertijd geen benul.’ Omdat ze ook graag in de tuin werkte, werd ze bloemist. Een creatief beroep. ‘Maar dat je een mooi bloemstuk mag maken, komt heel sporadisch voor. Verder sta je boeketjes te draaien. Dat wordt saai. Je wilt meer ontdekken.’ Ze kiest ervoor naar de academie te gaan.

Tuppercity

Het assembleren van een geheel uit losse elementen blijft Dineke echter boeien: ‘In het eerste jaar na de academie bouwde ik van plastic potjes, bordjes en kopjes een stad: *Tuppercity*. Toen ik daarin kleine modelbouwpoppetjes zette, gebeurde er iets bijzonders: een beker werd een flat.’ Deze ontdekking fascineert haar nog steeds. ‘Je haalt iets uit zijn context en maakt er iets anders van. Er ontstaat een nieuw beeld. Eigenlijk werk ik nog steeds zo: ik bouw nog steeds wereldjes.’

Op de vorige pagina: *Onderwater 5*, 2018, porselein, glazuur, 33 x 31 x 12 cm

▼ Overzicht expositie *Objects of Desire* in galerie melklokaal. Op de volgende pagina: *Jumping Cats and Dogs*, 2018, aardewerk, glazuur, plastic, textiel, 130 x 41 x 42 cm (incl. sokkel). Foto's bij dit artikel: Dineke Oosting





Uitdaging

De basisvormen en de materialen die Dineke in haar assemblages gebruikt, kunnen van allerlei aard en herkomst zijn. Ze houdt ervan te combineren. 'Ik heb eigenlijk altijd gewerkt met gemengde materialen... plastic, hout, noem het maar op.' Vier jaar geleden is de keramiek erbij gekomen, eerst steengoed, later porselein. Het was een heerlijke ontdekking. 'Je begint de mogelijkheden te zien, en dan is het: Joechei! Ik ging helemaal los. Het was echt een toevoeging aan het werk dat ik al maakte.' Maar keramiek heeft zijn uitdagingen: 'Het is heel technisch. Je moet veel weten voordat je überhaupt iets kunt maken. Dat vind ik soms een gevaar... Je moet oppassen dat je je daarin niet verliest. Uiteindelijk gaat het om het beeld dat je aan het maken bent!'

Specialiseren?

Onze neiging om alles zelf te doen, maakt die uitdaging steeds actueel. In Jingdezhen ziet Dineke dat het anders kan. 'Daar heeft iedereen zijn specialisatie. De een maakt mallen, de ander glazuur, weer een ander stookt de oven...' Dineke ontdekt al snel de voordelen: 'In een supermarkt zag ik plastic schoenen staan. Daarop bouwde ik met klei en andere materialen *High Heel*. Toen dat klaar was, gaf ik het aan een mallenmaker. Twee dagen later had ik een acht-delige mal in handen. Geweldig! – Maar het zette me aan het denken. Zelf kan ik dat gewoon niet. Ik zou me erin kunnen specialiseren, maar wat win je daarmee? Waarom zou je dingen niet uitbesteden? Al was dat een beetje een gek gevoel, hoor, in het begin.'

▼ *Wilde orchidee 5*, 2019, porselein, monoprint, rijstpapier transfer, 24 x 30 x 1 cm
Op de volgende pagina: *Paradijs*, 2018, aardewerk, porselein, glazuur, 37 x 27 x 12 cm







▲ **Bitter And Sweet**, 2018, porselein, glazuur, 11 x 27 x 17 cm

Op de volgende pagina: **High Heel 3**, 2018, Chinees porselein, glazuur, 37 x 22 x 12 cm en **Desire**, 2019, porselein, gietklei, textiel, een schoen, plastic, 117 x 37 x 23 cm

Versmelting

In de wijze waarop Dineke haar werk assembleert, gebeurt iets bijzonders: elementen smelten weg in het geheel zonder dat ze hun eigen contouren volledig verliezen. Of ze die onderdelen nu zelf maakt – zoals in *Onderwater* of *Vleeseter* – of gevonden voorwerpen gebruikt – zoals in *Paradijs* – er ontstaat daardoor steeds een intrigerende wisselwerking tussen het geheel en de daarin opgenomen elementen. In de totstandkoming van eenheid speelt haar eigenzinnige gebruik van kleur en vernis een belangrijke rol.

Kringloop

Doordat Dineke veel met gevonden voorwerpen werkt, komt ze graag in kringloopwinkels. 'Voor mij is dat een groot magazijn, altijd al geweest. Maar tegenwoordig kijk ik meer naar producten van keramiek.' Al speurend, gebeuren er soms leuke dingen: 'Ze zetten die artikelen vaak bij elkaar op de plank. Soms zie ik dan ineens het beeld al. Daar bijvoorbeeld – ze wijst naar *Jumping Cats and Dogs* – die hond en kat stonden op dezelfde plank. Die staan daar gewoon op mij te wachten, denk ik dan.'

In eerste instantie voor jezelf

Hoe de assemblage in zijn werk gaat? 'Dat is een kwestie van uitproberen. Spelen. Schuiven. Kijken. Weghalen. Opnieuw kijken... Het werk ontstaat al doende. Het is niet zo dat ik vooraf een vast idee heb van wat ik wil maken. Ik wil ontdekkingen doen en zelf verrast worden. Anders zou het saai zijn.' Wanneer een werk dan klaar is? 'Ik kan niet omschrijven waarin hem dat precies zit. Meestal is het goed iets even te laten staan. Als ik het dan weer zie, denk ik: Nu is het goed, niets meer aan doen! Of ik haal het helemaal uit elkaar en begin opnieuw. Dat komt ook voor.' Dus eigenlijk moet de wil om het werk te veranderen uitdoven? 'Klopt. Er is dan in het werk een balans of harmonie... Voor mij althans. Voor een ander hoeft die er helemaal niet te zijn. Maar in eerste instantie maak je het natuurlijk voor jezelf, pas daarna gaat het naar de buitenwereld.'

Sander Hendriks



Inspiratie Momenten



Sylvie Enjalbert in China, foto: Spoony Geng

Raymond Church, *Working from Home*, 2018





Meer dan klei

Nieuw: onze catalogi Biscuit en mallen, Ovens en Penselen

Biscuit en mallen

Informatie en prijzen
2018



Ovens

Informatie en prijzen
2018



Penselen

Informatie en prijzen
2018



Nieuwe foto's en betere, overzichtelijkere lay-out per categorie



Er komen er nog meer. Download van onze website of haal een geprinte versie af in de winkel



Oudeweg 153 – 2031 CC Haarlem
023 - 5424416 – info@keramikos.nl – www.keramikos.nl
Dinsdag t/m vrijdag 08.30 - 17.00
Zaterdag 09.00 - 16.00



Bijna 6000 abonnees bereiken? **Adverteer** in de kleine **K**

DIT IS EEN REGELADVERTENTIE. Dus zonder plaatjes. En dus goedkoper: maar € 1,50 / regel. Naar wens uitgevoerd: met **kleur**, **cursief** of **vet**. **EEN GROTE KOP KOST NIETS EXTRA!** Er gaan dan wel minder tekens op een regel... Dit jaar de eerste plaatsing gratis! Deze advertentie kost € 10,50. [Klik](#) om contact op te nemen.

Advertentiemateriaal voor het volgende nummer graag aanleveren voor 15 maart

ADVERTENTIES staan telkens aan het einde van een segment: Inspiratie, Knowhow, Podium. **Dus midden in het blad.** Voor meer aandacht van de lezer.

Kleispul

klei, gereedschappen, grondstoffen, glazuren
Musselweg 119, Mussel
www.kleispul.nl

LA CÉRAMIQUE

KERAMIEKCURSUSSEN IN FRANKRIJK

Leren en genieten in Cordes sur Ciel of La Borne
Werken onder leiding van professionele keramisten

In 2019 onder andere:

Frank Theunissen - Voorjaar in La Borne

Fernand Everaert - Terra sigillata

Frank Theunissen - Draaien en stoken

Fritz Rossmann - Porselein

Loes Theunissen - Sieraden van porselein

Richard Dewar - Throw Slow / Relax on the Wheel

Klik hier

voor deze en veel meer cursussen

of kijk op www.laceramique.com | +33 (0)563537297



CURSUS DRAAIEN draai-en vormtechnieken

VEGHEL: DINSDAGAVOND 19:00 - 22:00
DORDRECHT: WOENSDAG middag en avond
Klik op de steden voor de inschrijf-links

**kom gerust eens vrijblijvend
kijken en meedoen
tijdens de les**

Les info: olaf@olafstevens.com
0654910893

VEGHEL

Phoenix Cultuur (CHV Noordkade)
Verlengde Noordkade 10-12
5462 EH Veghel

DORDRECHT

ENERGIEHUIS ToBe
Lokaal 113
Noordendijk 148,
3311 RR Dordrecht

www.olafstevens.com

Keramiek Centrum Limburg



- Winkel
- Opleidingen
- Workshops
- Verjaardagen
- Vrijgezellen
- Bakservice tot 1m80 hoogte
- Teambuilding

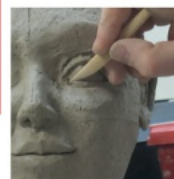
Alles voor de keramist!



+32 (0)89 24 20 40
Info@keramiekcentrum.be

OPEN:
ma t.e.m vr:
9u00 tot 12u00
13u00 tot 18u00

Za:
10u00 tot 17u00



Horizonlaan 19,
Poort 2270, BE-3600 Genk

www.keramiekcentrum.be

NEEM DEEL

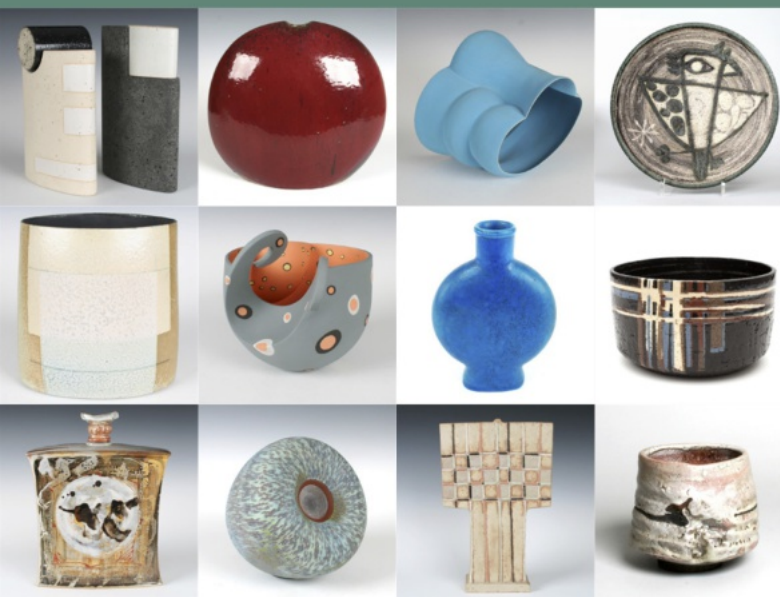
aan de gezellige kunstmarkt in **Heerhugowaard**
Op 8 september 2019 van 11-17 uur
rondom de Kunstkerk
Inschrijven kan tot 1 mei 2019
via www.kunstkerkheerhugowaard.nl.

SCHRIJF IN

voor de Internationale Glas- en Keramiekmarkt
in Haacht (12 mei, 10-18 uur).
Inschrijven kan nog tot 10 april.
<http://www.artksp.be/IGCM2019.html>

Kunstbeurs Heemstede • 22, 23 en 24 maart 2019

de
keramiek
verzamelbeurs



Wim Borst • Edouard Chappalaz • Wouter Dam • Jaap Domisse
Bente Hansen • Liesbeth Kamp • Raoul Lachenal • Valdemar Pedersen
Vincent Potier • Ellen Rijnsdorp • Johnny Rolf • Jean-Pierre Viot

WORKSHOP

saggarfiring in elektrische oven

Kijk voor informatie en data op de **website**.

www.jolandavandegrint.nl



Zomerweek in Frankrijk

keramiek & raku-stoken



klik hier voor alle info en om sfeer te proeven!

KAT - Kleine Academie Tiel
ook voor cursussen en masterclasses in Nederland

**Nederlandse
Keramiekopleiding**



KRIJG EEN KICK VAN KERAMIEK!

Wij zijn hét opleidingsinstituut voor professionele cursussen en masterclasses! Voor zowel de beginnende als de gevorderde keramist...

Het complete cursusaanbod en het inschrijvingsformulier staan op onze website!

Nederlandse Keramiekopleiding

Winterdijk 4a, Gouda

0182 - 515 274

www.keramiekopleiding.nl



Knowhow

De expert: Susan Haag

Het werk van Susan Haag is direct herkenbaar: de geometrische decoraties in zwart-wit op raku gestookt werk doen denken aan de bekende houtsnedes van Escher. De driehoeken en kubussen liggen over de ronde vorm van haar potten en hebben zo een vervreemdend effect. Deze signatuur heeft Susan in de loop van de jaren ontwikkeld: een ontdekkingsreis van inspiratie en techniek.

Susan Haag (Medan, Indonesië, 1942) is al meer dan vijftientig jaar enthousiast met keramiek bezig. 'Ik kreeg toen, na een commerciële carrière, meer tijd en oriënteerde me eerst op de manier waarop ik me kunstzinnig zou kunnen uiten. Ik schilderde, etste en boetseerde. Daarvoor had ik al jarenlang als hobby met klei gewerkt en ik besloot me uiteindelijk op dat materiaal te gaan toeleggen. Klei daagt uit: vormgeving, kleur, techniek, het komt allemaal aan de orde.' Susan nam de echte uitdaging aan en begon met celadon. Niet de gemakkelijkste keuze om mee te beginnen. 'We hadden thuis celadonstukken uit Azië staan en ik vond ze geweldig. Dat wilde ik ook, maar ik kwam al snel tot de ontdekking dat dat onder reductie gestookt moest worden. Om die reden viel een cursus bij de SBB

in Gouda af en in plaats daarvan volgde ik een workshop in Italië, bij La Meridiana. Al snel kon ik werk gaan exposeren en dat inspireerde me enorm tot nieuw werk.'

Zwart-wit

Inspiratie is er natuurlijk altijd, vooral op reis. Tijdens een verblijf in Toscane werd Susan getroffen door de zwart-witte marmeren vloeren in de kerken en andere oude gebouwen. Het motief kwam op haar reizen vaker terug en ze besloot het uit te werken: schotels in zwart en wit, nog zonder geometrie.

Ze wilde meer weten over glazuren en stoken en dus volgde ze cursussen en bouwde zelf een oliedrum om tot oven, waar ze ook raku in kon stoken. 'Er ging een wereld voor me open, alles





ging die drum in. Reductie kon natuurlijk ook. Het was een tijd van nog meer ontdekken – kopermat, naked raku, pitfire – produceren en exposeren.'

Moorse motieven

Alweer op reis, deze keer in Zuid-Spanje, kwam Susan onder de indruk van islamitische kunst, zoals de Moorse paleizen met hun adembemende tegeldecoraties. Ze wilde er meer van weten en volgde een serie colleges islamitische kunst in Leiden. Zo begon ze Moorse motieven toe te passen op met celadon geglaazuurd porselein. De snijtechniek die ze gebruikte, leerde ze van Leen Quist. Door het snijden in de leerharde vorm ontstaan gootjes, die met gekleurd slib gevuld worden. Bij het afdraaien van het leerharde slib komt het motief weer tevoorschijn. Het motief kan ook met een spatel in de leerharde pot gedrukt worden. Het celadonglazuur verzamelt zich in die gootjes. Dat resulteert in een tekening met een donkerder dunne lijn.

Geometrie uit de krant

Inspiratie kan overal vandaan komen, ook uit de krant! 'Ik zag een plaatje van een onregelmatig visgraatmotief en was meteen verkocht. Geometrie moest het worden. In zwart-wit. Ik combineerde het visgraatmotief met raku. Mooi zwart en zacht wit. Eerst paste ik het toe op rechte vormen, maar raku lukt veel beter met ronde vor-

men, die de spanningen die bij het stoken ontstaan veel beter kunnen opvangen. Dus werden het visgraatmotieven op ronde vormen. Op die manier ontstond ook het verloop van het motief over het ronde oppervlak.'

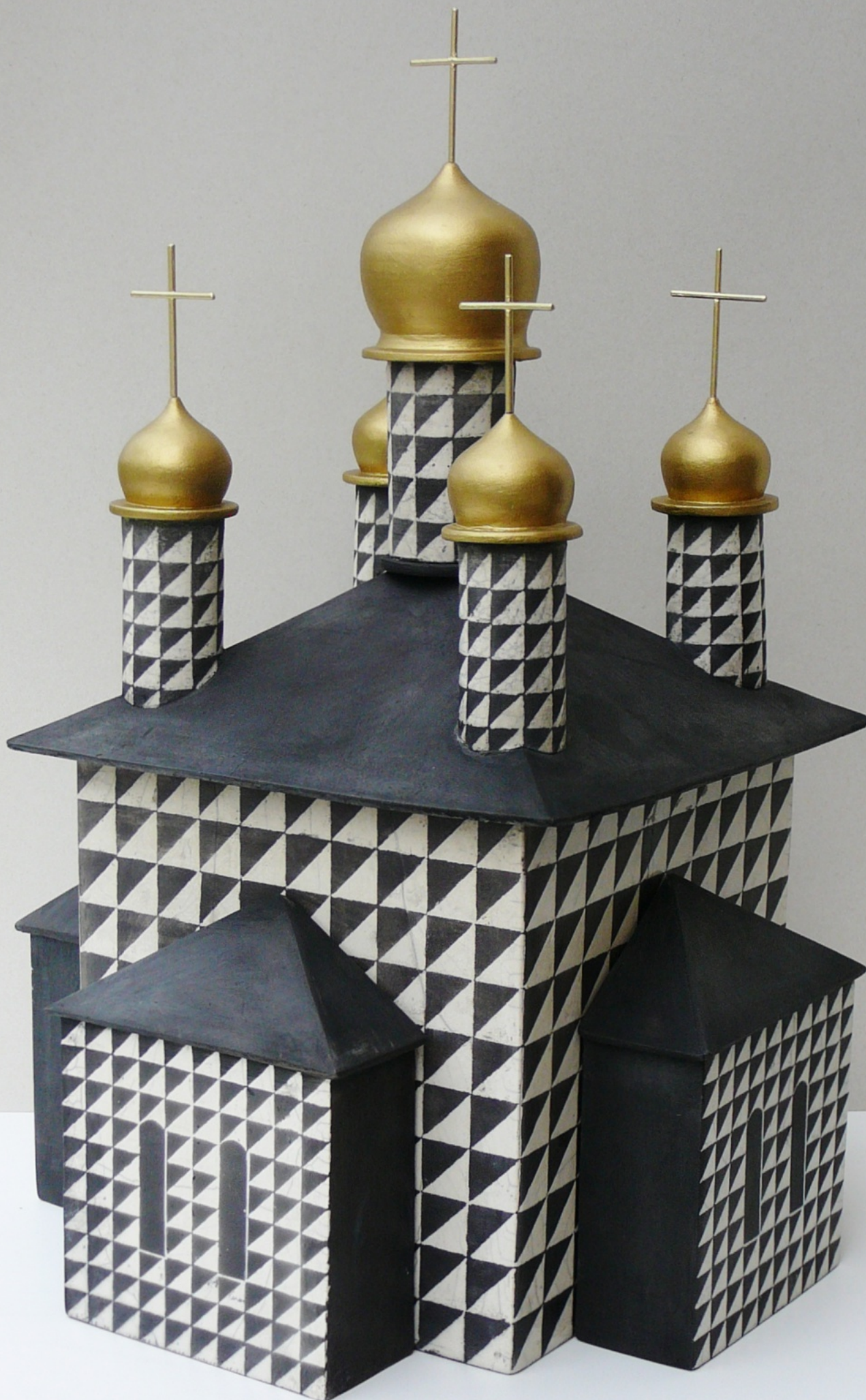
Van kathedralen naar kubussen

Een reis naar Rusland inspireerde Susan tot het maken van een hele serie kathedralen en tsarenpaleizen. 'Ik had nieuw werk nodig. Soms moet dat. De paleizen waren prachtig gedecoreerd en ik heb die sfeer in mijn werk uitgedrukt met driehoeksmotieven. Die waren nieuw voor mij. Ik ging ze ook toepassen op de ronde vormen en daar ontstond, meer nog dan bij het visgraatmotief, het *trompe l'oeil*. Maar er was nog meer mogelijk. Dat ontdekte ik toen ik in een oud huis een tegelvloer zag met een kubusmotief. Ik ging ermee aan de slag. Het kostte me aardig wat hoofdbrekens om precies uit te vinden hoe ik het motief op die ronde vorm moest overbrengen. Dat is uiteindelijk gelukt. Het levert een spectaculair gezichtsbedrog op en iedereen denkt meteen aan Escher met zijn *Metamorfose*.'

'En de mensen willen altijd weten hoe ik het motief goed op de pot krijg... Dat laat ik op de volgende pagina's zien!'

Susan exposeert bij **Galerie Maan**, De Kwinkelier 22, 3722 AS Bilthoven, van 3 maart t/m 30 april.







1. Ik ga laten zien hoe ik een biscuit-gestookte vaas ga decoreren. De stukken draai ik op de draaischijf. Na het biscuitstoken kan ik het stuk met glazuur gaan decoreren met diverse motieven.
2. Eerst moet ik alle lijnen met potlood op de vorm zetten. Ik teken een horizontale hulplijn op de buik van de pot. Dat doe ik op de draaischijf.



3. Daarna zet ik de pot – alweer ondersteboven – op een sjabloon met 48 diagonalen. Dan ga ik de verdeling op de hals en op de buik zetten. Ik zet de pot netjes in het midden.
4. Ik begin met de hals. Gewoon een lijntje bij de verdeling zetten.



5. Bij het eerste lijntje zet ik een kruis om aan te geven waar ik begonnen ben. Want de verbindingslijnen moeten mooi verticaal staan.
6. Met een speciaal gereedschapje (een meetlat die vastgezet is aan een glazen blok) kan ik de corresponderende lijn op de buik zetten. Ook hier zet ik bij het eerste lijntje een kruis.



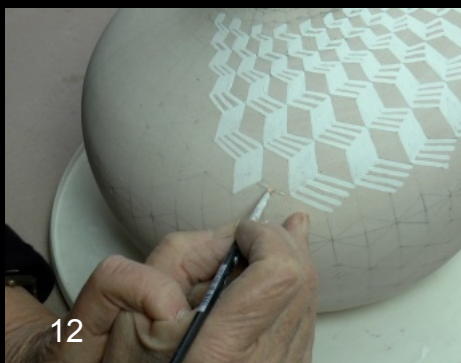
7-8. Als ik helemaal rond ben, ga ik de punten op de hals met die op de buik verbinden. Hiervoor gebruik ik een flexibele plastic strip uit de boord van een herenoverhemd. Dankzij de kruisjes die ik bij de eerste punten heb gezet, vergis ik me niet.



9. Vervolgens pak ik een sjabloon en gebruik daarvan een ruitvorm. Ik zet de ruit rondom op de hulplijnen, zodat er in het midden telkens een kruising van lijnen zit.
10. Zo start ik het kubusmotief op de hulplijn op de buik en werk vandaar naar de hals en naar de bodem.



11



12



13



14



15

11. Omdat de vorm rond is, moet ik de ruiten naar de hals en naar de bodem toe aanpassen. Dat doe ik met behulp van een passer. Zo teken ik de drie ruiten van de kubusvormen steeds wat kleiner, zodat ik bij de rand van hals en bodem goed uitkom.

12. Als ik klaar ben met het zetten van alle lijnen, kan ik beginnen met het glazuren. Om de kubussen aan te duiden, moet ik telkens drie ruiten onderscheiden: één ruit glazuur ik geheel, de tweede met streepjes, de derde laat ik ongeglazuurd. Die ongeglazuurde delen blakeren zwart tijdens het rakuproces, waardoor het kubuspatroon ontstaat.

Ik maak mijn transparante rakuglazuur zelf en voeg er een klein beetje behangplaksel aan toe om de hechting te verbeteren. Ik gebruik voor het glazuren een dun penseel en werk uiterst voorzichtig: liever tweemaal een dunne lijn herhalen dan eenmaal te dik... Ik begin telkens met de twee buitenste lijnen van de ruit.

13. Om rondom de pot vrij te kunnen werken, hang ik de pot aan een speciaal voor mij gemaakt metalen staketsel. Daardoor komt de buik van de pot in horizontale positie en kan ik veel makkelijker werken.

14. Met een mesje kan ik eventueel foutjes verwijderen.

15. Het is een arbeidsintensief werk. Daarom hanteer ik ook andere motieven. Als ik klaar ben met glazuren, volgt alleen nog de rakustook. Daarvoor decoreer ik minstens een stuk of tien vormen, want ik stook in een olieton en daar kunnen twee grotere stukken in en nog wat kleiner werk. En zo ziet een vaas er dan uiteindelijk uit.

Klik [hier](#) voor de speciaal voor de kleine K gemaakte film over het werkproces van Susan Haag

Procesfoto's: Mels Boom
Foto 1 en op pagina 32: Yna van der Meulen. Objectfoto's en foto 15: Susan Haag

Maak de keramiekwereld mooier! Klik **hier** om vriend (€ 20) van de kleine K te worden

...of Vriend (€ 50) ...of VRIEND (€ 100)

en steun zo *de kleine K*, om elke maand een
mooi magazine te kunnen uitgeven en elk jaar
de papieren versie: *het grote K boek*

Natuurlijk kunt u ook gewoon doneren op IBAN

NL68INGB0007343733 t.n.v. Stichting k+K.

Een betaalverzoek staat voor u klaar (geldig t/m
30 maart): **€ 20** of **€ 50** of **€ 100**



WORKSHOP PORSELEIN DRAAIEN La Borne (FR) 8 - 12 juli

Het programma van deze workshop wordt aangepast aan het niveau van de deelnemers. Het draaien van kleine, dunne, grote, hoge stukken en het **ondersteboven** draaien komt aan bod. Decoreren, glazuren en bakken doen we natuurlijk ook. Maximaal 4 deelnemers. Elke dag van 9-12.30 en 13.30-16. Op het einde van de week wordt een selectie van de werken gebakken in een gasoven, reductie op 1280 °C. Meer info: fransgregoor@hotmail.com.



Dank voor alle vrienden-
bijdrages die we dit jaar
al mochten ontvangen!

Wilt u, als u nog niet in de gelegenheid
geweest bent om de bijdrage over te
schrijven, dat binnenkort doen?

Mis geen nieuwe films
van *de kleine K*!

Abonneer u op het
Youtube-kanaal

De grote K

Boek twee

Ook deze nieuwe *grote K* is een bron van inspiratie en knowhow en mag in geen enkel atelier ontbreken.

Belangrijke vragen komen aan de orde: Hoe vind ik mijn eigen weg, mijn eigen stem, mijn eigen manier om me in klei uit te drukken? En als ik die wel al gevonden heb, hoe realiseer ik dan mijn werk? Met welke materialen, technieken en gereedschappen? Bekende en beroemde kunstenaars geven in dit boek hun persoonlijke antwoorden. En geven bovendien inzicht in hun technieken met duidelijke voorbeelden. U kunt ze stap voor stap volgen.

U kunt dit tweede deel bestellen in de [webshop](#) van de kleine K.

Het grote K boek 2

HET grote KERAMIEK inspiratie en knowhow BOEK
Mels Boom, 2017, Stichting k+K, 256 pagina's,
A4 (210 x 297 mm), paperback, genaaid, gedrukt op
papier met FSC-merk, kleur, Nederlandstalig,
ISBN 978-90-825430-1-8, € 35,-.



Reacties op de boeken:

‘Dat is goed nieuws! Die gaan we weer bestellen!’

‘Weer mooi werk geleverd!’

‘Een uitzonderlijk kwalitatief boek dat de keramiek behandelt met eerbied en diversiteit.’

‘Verrassend, interessant, fraai vormgegeven boek. Ben er blij mee!’

‘Ook in dit boek fantastische foto's en achtergrondinformatie. Top!’

‘Een musthave!!! Ik ben er heel blij mee!’

‘Ik vind het ook een prachtig en inspirerend boek. Bedankt eveneens voor de correcte levering.’

‘Mooi boek: ik heb er net heerlijk in zitten lezen.’

‘Dankjewel voor zoveel pracht en weelde.’

‘Fantastisch boek! Kan ik iedereen aanbevelen!’

‘WOW!! The book came in the mail. It is GLORIOUS!’

Frittes

Voor het maken van glazuren zijn grondstoffen nodig, die (bijna) allemaal al eerder in deze rubriek besproken zijn. Een aantal daarvan heeft eigenschappen die ze minder geschikt maken om ze los te gebruiken. Het gaat dan met name om het gezondheidsrisico en de oplosbaarheid in water.

Die problemen kunnen opgelost worden door bij elkaar passende grondstoffen samen te smelten, te laten stollen door ze in water te gieten en ze ten slotte te vermalen tot een poeder: de fritte.

Een mooi voorbeeld van een grondstof met een gezondheidsrisico is lood. Het is een prima smeltmiddel, gemakkelijk in gebruik (lage temperatuur, groot temperatuurbereik) en geeft mooie kleuren als resultaat. Maar helaas is lood zeer giftig en levert het zowel bij de verwerking als bij gebruik van het eindproduct een gezondheidsrisico op. Door loodoxide met andere grondstoffen (bijvoorbeeld kwarts) te fritten, ontstaat een glazuurgrondstof die bij de verwerking minder problemen oplevert. Dat komt omdat de giftige bestanddelen als het ware zijn ingekapseld. Bij gebruik van het eindproduct is dat anders: gefrit lood migreert evenveel als bij gebruik van loodoxide sec. Alleen bij gebruik van loodbisilicaatfritte is de afgifte minder dan internationaal geaccepteerde grenswaarden, wanneer het glazuur tenminste goed is samengesteld en gestookt.

Het tweede probleem, oplosbaarheid in water, doet zich bijvoorbeeld voor bij natrium. Dat kan aan een glazuur toegevoegd worden als natriumcarbonaat. Deze oplosbare grondstof zal niet samen met de andere delen van het glazuur als poeder op het object blijven liggen, maar in de scherf trekken. Daardoor verandert de samenstelling van het glazuur en dat kan zo andere eigenschappen krijgen dan bedoeld. Bij een (onoplosbare) fritte met natrium doet dit probleem zich niet voor.

De meeste frittes zijn zo samengesteld, dat ze op zich of samen met klei al een glazuur kunnen opleveren. Ze hebben dan alle bestanddelen die een glazuur nodig heeft: een glasvormer (siliciumoxide – kwarts), een of meer

dere smeltmiddelen (bijvoorbeeld loodoxide, natriumoxide, kaliumoxide, calciumoxide – krijt, zinkoxide) en een bindmiddel (aluminiumoxide).

Het aantal frittes dat bestaat is enorm. Vooral in de industrie heeft het gebruik van deze kant-en-klare bestanddelen van glazuren enorme voordelen: de fritte kan precies voor de toepassing samengesteld worden. Helaas is deze markt weinig transparant: de samenstelling van veel frittes wordt door fabrikanten niet vrijgegeven en namen/nummers ontbreken of zijn verschillend voor frittes met dezelfde samenstelling. Verder geven verschillende leveranciers soms voor hetzelfde nummer fritte verschillende samenstellingen op. Om deze reden – en de verkrijgbaarheid in Nederland en België – worden in dit artikel alleen veelgebruikte en goed verkrijgbare frittes vermeld.

Bij de keuze voor een fritte zijn drie criteria van belang:

1. Uitzettingscoëfficiënt (krimp): elk glazuur moet wat uitzetting betreft passen bij de onderliggende scherf, anders ontstaan glazuurfouten. Soms zijn die overigens gewenst (craquelé). De keuze en de verhouding van de grondstoffen in het recept zijn bepalend voor de uitzettingscoëfficiënt van het glazuur.
2. Temperatuurtraject: een glazuur moet op tijd smelten, afhankelijk van de gaartemperatuur van de klei. Naarmate het temperatuurtraject van de fritte langer is, komt dit minder nauw.
3. Kleurrespons: de bestanddelen bepalen de uiteindelijke kleur van het glazuur. Zo zal koperoxide in een glazuur met een alkalische fritte turkoois worden, terwijl een loodhoudende fritte een mooi helder groen oplevert. Een boorhoudende fritte maakt het weer een andere tint groen.

De tabel op de volgende pagina laat zien welke frittes er in de Benelux bij de belangrijkste leveranciers te koop zijn. De gegevens zijn grotendeels van hun websites overgenomen. Soms zijn die niet (helemaal) correct. Daarom zijn in de lijst alleen die gegevens opgenomen die vaststaan of waarschijnlijk zijn.

Naam	Nummer	Winkel	CaO	B ₂ O ₃	PbO	SiO ₂	Al ₂ O ₃	Na ₂ O	K ₂ O	ZnO	BaO	MgO	Mol	Verwerking bij °C	Krimp x10 ⁻⁷
Aardalkaliboor	Degussa 90167	Keramikos, Hazelaar	0,10	0,60		1,80	0,20	0,45	0,45				246	645	150
Alkali(-Zink)	15.10 (1510)	Keramikos, Ve-Ka, Silex, Creavisie	0,10			2,10	0,06	0,62	0,06	0,22			200	490	
		Hazelaar	0,10			2,10	0,06		0,06				200		
	KFR 002	Willems	0,50	0,66		3,45	0,31	0,35		0,15					
Alkaliboorsilicaat	14.51 (bijna Ferro 3759) (1451)	Keramikos, Ve-Ka, Silex, Hazelaar, Creavisie		2,00		2,83		1,00					373	550	232
Aardalkali-boor	5288	Ve-Ka													
	8388	Ve-Ka													
Barium		Creavisie													
Barium 4018	KFR 009	Willems													
Bariumzink	Bijna Degussa 90420	Keramikos, Hazelaar				1,44	0,11			0,50	0,50		194	835	103
Borax	m1	Keramikos, Hazelaar	0,53	0,63		2,40		0,36	0,04		0,05	0,03	252	850-1060	
	2957	Silex													
	2958	Silex													
Calciumboraat	32.21 (3221)	Keramikos, Silex, Hazelaar, Creavisie	44,60	55,40									125,4		
	KFR 007	Willems	0,50	0,50											
Fritte	31.34	Keramikos	0,68	0,64		1,48	0,04	0,32						788	96
Hoog alkali	KFR 003	Willems		2,01		3,00		1,00							
	2120	Silex													
Lood-Alkali-Boor	KFR 001	Willems		0,46	0,75	0,55		0,25							
Loodbisilicaat	10.05 (1005)	Keramikos, Ve-Ka, Silex, Hazelaar, Creavisie			1,00	1,94	0,05						343		
	KFR 006	Willems			1,00	2,06									
Loodboor	KFR 005	Willems	0,40		0,40	2,05	0,10	0,15	0,05						
	3043	Ve-Ka, Silex				2,54	9,50	24,13							
Loodboorsilicaat	2952	Silex													
Loodmonosilicaat	10.01 (1001)	Keramikos, Hazelaar, Silex, Creavisie, Ve-Ka			1,00	1,03							284		
	KFR 004	Willems			1,00	1,01									
	1316	Silex													
	1843	Silex													
Natriumsilicaat	31.10	Keramikos, Creavisie	0,29	0,09		3,03	0,09	0,64	0,06				259	760	101
	KFR 008 (3110)	Willems													
Transparant	3069	Silex													
Wit glanzend	3021	Silex													
Zink(-boraat)	32.22 (3222)	Keramikos, Silex, Hazelaar	0,10	0,31		1,45		0,15	0,10	0,68			186,5		
Zirkoon	4047	Silex													

Raku

In het Expert-artikel van deze maand laat Susan Haag zien hoe zij haar fascinerende decoraties aanbrengt. Ze gebruikt raku als stookmethode. In dit artikel leest u meer over de achtergronden en technieken van deze populaire manier van stoken.

De eerste die *raku* maakte, was de Japanner Chōjirō Raku († circa 1590) en de techniek draagt nog steeds zijn naam. Hoewel, in het Japans betekent *raku* ook plezier. En terecht, want veel pottenbakkers die deze techniek toepassen, hebben er enorm lol in.

Chōjirō had het idee waarschijnlijk van zijn vader, die uit China of Korea kwam, waar een vergelijkbare techniek gebruikt werd, de *sancai*. Hij maakte theekommen, speciaal voor de theeceremonie, en werkte daarbij samen met de beroemde lokale theemeester Sen no Rikyū. Ze ontwikkelden samen kommen die het basisprincipe van de theeceremonie – de schoonheid van eenvoud – precies weergaven. De familie Raku werd door het succes van de kommen een echte dynastie en ook nu nog is Kichizaemon XV (1949), de vijftiende generatie, een beroemde pottenbakker. Hij heeft zelfs een enorm eigen museum in Sagawa.

De oorspronkelijke *raku* stookmethode is heel anders dan wij hem in het westen kennen. De traditionele Japanse vormen zijn het rode en zwarte raku. De eerste was gebaseerd op een rode, laagbakkende klei en een tweede op een steengoedklei. Deze bevatten beide zand om de grote temperatuurschokken op te kunnen vangen.

De rode potten werden transparant ge-glazuurd en in kapsels gestookt, tot ongeveer 1000 °C. Dan haalde men het werk uit de oven en de kapsels en zette het in een ander kapsel om af te koelen. De zwarte potten werden bedekt met een glazuur, gemaakt uit fijngestampte stenen uit de nabije Kamorivier. De stukken werden dan in kapsels tot 1200 °C onder zware reductie met houtskool gestookt. Bij deze temperatuur werd het werk uit

Het speciale museum voor Kichizaemon XV in Sagawa, aan het Biwameer, iets ten noorden van Kyoto (Japan), foto: Mels Boom



de oven gehaald en in een apart kapsel gedaan om af te koelen. Zo bleef het reductie-effect goed bewaard.

Westers

Wij stoken raku op een andere manier. De enige overeenkomst met de traditionele Japanse werkwijze is het uittrekken van de hete potten, direct uit de hete oven. De westerse methode werd rond 1950 in Amerika ontwikkeld door Paul Soldner (1921–2011). Het was meteen een succes en de nieuwe techniek verspreidde zich snel over de hele wereld.

Principe

In het kort wordt bij raku biscuitgestookt werk geglaazuurd met speciale raku-glazuuren en dan tot ongeveer 1000 °C gestookt. Bij die temperatuur neemt men werkstukken met een tang uit de oven en zet ze in een vat met zaagsel of een ander brandbaar materiaal. Dat vat gaat dicht, waardoor een reducerende atmosfeer ontstaat. Delen van het werk die niet geglaazuurd zijn, worden daardoor zwart. Zodra het werk zwart genoeg is, wordt het werk in water ondergedompeld om te voorkomen dat het zwart door oxidatie verdwijnt.

Raku kent een aantal varianten. Zo is het mogelijk om delen van het biscuit met slib en vervolgens met glazuur af te dekken om een mat wit oppervlak te krijgen met een mooi grof craquelé: naked raku. Deze

methode kan gecombineerd worden met inkrassen, waardoor een tekening met bovendien een craquelé ontstaat.

Een tweede variant is het kopermat, waarbij de dunne laag glazuur een hoge concentratie metaaloxide bevat. Door de reductie in de zaagselton vormen zich fraai gekleurde metallische afzettingen (zie de kleine K nr. 34 voor een compleet artikel).

Werkwijze

Bij het rakustoken treden grote temperatuurverschillen op. Gebruik daarom klei met veel chamotte (bijvoorbeeld K129), vooral bij groter werk, en vermijd scherpe hoeken. Gebruik liever ronde dan rechte vormen en houd wanddiktes gelijk.

Het oppervlak van de werkstukken kan op allerlei manieren verfraaid worden: terra sigillata, polijsten, krassen, stempelen, afdekken, inwassen, kortom het hele decoratierepertoire is mogelijk.

Stook het werk eerst biscuit op 900 °C in een elektrische oven of in de raku-ton.

Dan is het tijd om te glazuren. Alle normale glazuurmethoden zijn mogelijk: spuiten, dompelen, kwasten of gieten. Houd het eventuele patroon eenvoudig. Zorg dat er geen glazuur op het standvlak zit en dat het werk echt droog is.

Voor het stoken wordt meestal een omgebouwde oliedrum gebruikt. Daar is zelf eenvoudig een gasoven van te maken.



WAT & HOE



Foto's: Yna van der Meulen

Zorg ervoor, dat voor het stoken alles klaarstaat, inclusief zaagselton en water. Pas op bij het stoken met gas! Een paar aanbevelingen:

- Stel een logische werkvolgorde vast en volg die elke keer: wie doet wat, waarmee en wanneer?
- Zet gasfles en oven altijd op dezelfde plaats.
- Leg de gasslang zodanig dat niemand er over kan vallen.
- Houd de omgeving van oven en gasfles opgeruimd.
- Houd tangen, hittebestendige handschoenen en blusmiddelen bij de hand.

Stook de eerste 10 minuten langzaam op tot 200 °C en daarna in een half uur naar 1000 °C. Zodra het glazuur op de stuk-

ken uitgesmolten is, kan het uitladen beginnen. Neem het werk, een voor een, met een tang uit de oven en plaats het in de zaagselton. Sluit de ton af zodra het zaagsel goed is gaan vlammen. Leg eventueel natte kranten tussen deksel en ton om al teveel rook te voorkomen (buren!) Wacht tot die niet meer rookt en laad de ton met de tang uit. Leg de stukken in de waterbak. Dat is het spectaculaire moment: sissend en stomend koelt het werk af.

De werkstukken zijn nu nog vies en zwart. Maak ze met een schuursponsje onder de kraan helemaal schoon. Klaar!

Veel informatie over deze techniek vindt u in het Nederlandse standaardwerk *Rakuvaria* van Ine en Ed Knops.



UW LEVERANCIER VOOR POTTENBAKKERS- EN BEELDHOUWMATERIALEN!

Silex/Totaal Service b.v.

De Meerheuvel 5, 5221 EA 's-Hertogenbosch
Meidoornpassage 9, 8091 KS Wezep

Tel. 073 - 631 25 28
Tel. 073 - 631 54 05

info@silex.nl
www.silex.nl

Kreatief in Keramiek

UW CREATIEVE VAKANTIE IN FRANKRIJK

CONGÉ
KERAMIEK

6 overnachtingen
30 uren intensief les
dagelijks 3 gezonde maaltijden
materiaal & klei inbegrepen
's namiddags open atelier
ontspanning & tijd voor jezelf

14 - 20 APRIL
CARO - K

8 - 14 SEPTEMBER
CARO - K

2019

21 - 27 APRIL
l'atelier du bol
doré

15 - 21 SEPTEMBER
atelier ASTER
Camaert

CONTACT@CONGEKERAMIEK.BE
0485 55 69 10 / 0473 61 88 58

Foto van de maand



Bangkok, Chinese gedenkplaats, foto: Roos Langendorff

Ook een leuke of mooie of interessante of gekke foto? Stuur hem op om hier te publiceren!

De kleine

Samen weten we méér

De F is weer in de maand. De F van Fe_2O_3 ,
van Functioneel, van Figuratief. Maar ook van
Fouten, Formules, **V**ragen en Fritten.
Formuleer je vraag op het **kleine K** Forum.

STUDIO PANSA

www.studiopansa.com

Podium

New Kid in Town

Na een succesvolle crowdfundingactie opende medio 2018 Studio Pansa zijn deuren: de eerste open access clay & ceramics workspace in Amsterdam. Een te gekke plek waar het prettig toeven is.

Keramik is hot. *De nieuwe yoga* wordt het wel genoemd. Studio Pansa mag dan nog geen jaar open zijn, de werkplaats krijgt warme belangstelling van de media: onder meer de NRC en RTL4 kwamen al binnenkijken.

Oprichter Lennard Houkes (33 jaar) is een bevlogen mens. Na jaren over de wereld te hebben gezworven, settelde hij zich vorig jaar in Amsterdam om een – liefst internationale – *community* van gelijkgestemde keramiekmakers te stichten. Hij verbleef zelf in verschillende keramische werkplaatsen en raakte met name geïnspireerd door *Turning Earth*, een gelijkaardige *open access workspace* in Londen.

Na een succesvolle crowdfundingactie vond Lennard in het prachtig gerenoveerde Loods 6 op het KNSM-eiland in Amsterdam een sfeervolle industriële ruimte – maar liefst 376 m² groot – die hij omtoverde tot een ruim opgezette, functionele werkplaats met een zeer aangename atmosfeer. De studio wil betaalbare ruimte bieden aan ieder die zelf aan de slag wil met klei. Werkruimte, gereedschap en oven worden gedeeld – helemaal passend in de moderne deeleconomie – maar de studio wil ook nadrukkelijk ruimte bieden voor onderlinge uitwisseling van ideeën en vaardigheden. Bovenal wil de studio echter een oase van rust zijn te midden van een bruisende maar ook rusteloze







wereldstad. Mindfulness is er geen onbekend begrip, hoewel het niet nadrukkelijk naar voren wordt gebracht.

De studio richt zich op een nieuwe generatie keramiekmakers. Zowel kunstenaars, architecten, ontwerpers en studenten zijn welkom, als ieder ander die geïnteresseerd is in het zelf maken van dingen of in het experimenteren met klei. Je kunt, ook als beginner, veel leren van je tijdgenoten. Je kunt zelf aan de slag, achter de draaitafel of met handopbouw, maar je kunt ook cursussen of workshops volgen, variërend van introductiecursussen tot masterclasses, en elke maand is er nieuwe instroom mogelijk.

Er zijn kunstenaars die graag zelfstandig aan de slag willen zonder de hoge kosten van een complete atelierinrichting. Maar sommigen komen naar Studio Pansa terwijl ze ook al een eigen atelier hebben, om deel uit te maken van de *community*. Er is geen continue begeleiding door een docent – daar zijn de cursussen voor – wel is er altijd een mentor aanwezig om zo nodig ondersteuning te bieden. Je kunt een abon-

nement afsluiten per maand of een strippenkaart nemen. En werk gemaakt in de studio kan worden verkocht in de galerie.

Zomaar een dag

Op de eerste verdieping is er de *open work-space*, altijd toegankelijk voor *members*; een verdieping lager bevinden zich galerie-, cursus-, glazuur-, gips- en opslagruimte. Op een willekeurige doordeweekse dag in februari zijn heren en der mensen aan het werk, ieder in zijn eigen tempo, de sfeer is prettig en ontspannen. Op deze regenachtige dag is het spitsuur in de glazuurruimte. Wat opvalt... is dat het publiek er jonger is dan je gemiddeld ziet in creativiteitscentra. En... het is er stil... Iedereen is geconcentreerd bezig met zijn eigen ding.

‘Veel mensen komen hier binnen met een plaatje van een vaas of ander serviesgoed, bijvoorbeeld van Instagram, en zeggen dan: ‘Dat wil ik gaan maken’,’ vertelt Lennard, ‘maar zo werkt het niet. Op die YouTube of Instagram filmpjes lijkt het allemaal zo makkelijk, maar ke-





ramiek maken heeft tijd nodig. Draaien leer je niet zo maar in een workshop van een dag.' Hij ziet dan ook vaak dat mensen het beeld dat ze oorspronkelijk voor ogen hadden, in de loop der tijd loslaten, om alleen nog maar lekker bezig te zijn. 'Niet voor niets wordt kleien wel *de nieuwe yoga* genoemd: Je wordt vanzelf gedwongen je op het proces te richten en alle stress van buiten los te laten.'

Hier en nu

Het is een houding die Lennard ook in zijn eigen leven heeft aangenomen: 'Ik heb onder meer bij de Vlampijpateliers in Utrecht gewerkt, bij Jolanda Drukker Murray, en merkte toen dat ik teveel met de toekomst bezig was, met 'dit moet het worden', maar dat het eigenlijk om het proces gaat. Wat mij beweegt is de grootsheid van de wereld, wat er mogelijk is. Telkens kijk ik welke stapjes ik daarin kan nemen.' Toen de voorbereidingen voor het opzetten van een eigen *open workspace* concreter werden, was het ook van het begin af aan duidelijk dat het een studio moest worden, gericht op een internationale

gemeenschap: 'Ik houd heel erg van het contact met mensen. En ik houd ervan mezelf te bewegen in de wereld.'

Ook het verder uitvouwen van Studio Pansa gebeurt stap voor stap. Zo zal het cursusprogramma langzaam worden uitgebreid en inmiddels is er samenwerking op andere locaties en zijn er plannen voor meer. Lennards broer Sjors werkt onder meer als kunstenaar, illustrator, curator en voice-over, en woont nu nog in Berlijn. Maar aangestoken door Lennard verhuist hij binnenkort terug naar Nederland om zich meer in te gaan zetten voor de studio. Op deze regenachtige dag in februari zit de studio hen als een comfortabele jas. Een jas met ruimte voor groei...

Yna van der Meulen

Studio Pansa

KNSM Laan 295-297

1019 LE Amsterdam

English (and Dutch) speaking

Foto's: Studio Pansa

Cor Unum ontwerpwedstrijd

Eerste prijs voor bord Amy van Enrico Rapell

Vanwege de betrokkenheid van Cor Unum Contemporary Ceramics bij het opleiden van jong keramisch ontwerptalent worden studenten aan internationale opleidingen voor kunst en vormgeving door dit keramisch atelier jaarlijks uitgedaagd deel te nemen aan een ontwerp-wedstrijd.

De wedstrijd, die dit jaar de zesde editie kende, focust elk jaar op een ander thema. Dit jaar stond de strijd in het teken van *Sharing + Caring*. Studenten werd gevraagd om een ontwerp te ontwikkelen dat van betekenis kan zijn voor anderen, bijvoorbeeld door het delen van ideeën, zorgen en oplossingen. *Sharing + Caring* kan refereren aan begrippen als duurzaamheid, het delen van voedsel, afvalproblematiek, liefdadigheid en de tegenstelling tussen individualisme en de samenleving.

Meer dan 100 studenten schreven zich in voor de wedstrijd en daaruit werden 20 ontwerpen genomineerd. Deze werden op 26 maart beoordeeld door een jury die bestond uit juryvoorzitter Sergio Herman (chefkok), Mary Helsing (founder WOTH, Wonderful Things magazine), Timo de Rijk (Directeur Design Museum Den Bosch), Just Haasnoot (interieur architect) en Charlotte Landsheer (ontwerper).

Winnaars

De winnende inzending van *Sharing + Caring* was van Enrico Rapella, student aan de Design Academy, met zijn ontwerp *Amy*. De naam refereert aan etiquettedeskundige Amy Groskamp-ten Have, maar haar *Hoe heurt het eigenlijk* werd vertaald naar de wereld van vandaag. Een overtuigend en origineel ontwerp van een bord met als extra erop verwerkt een





Foto's: Tanja Kliphuis

houder om je mobiele telefoon in te verstoppert om te voorkomen dat deze een stoorzender wordt tijdens een gezamenlijke maaltijd.

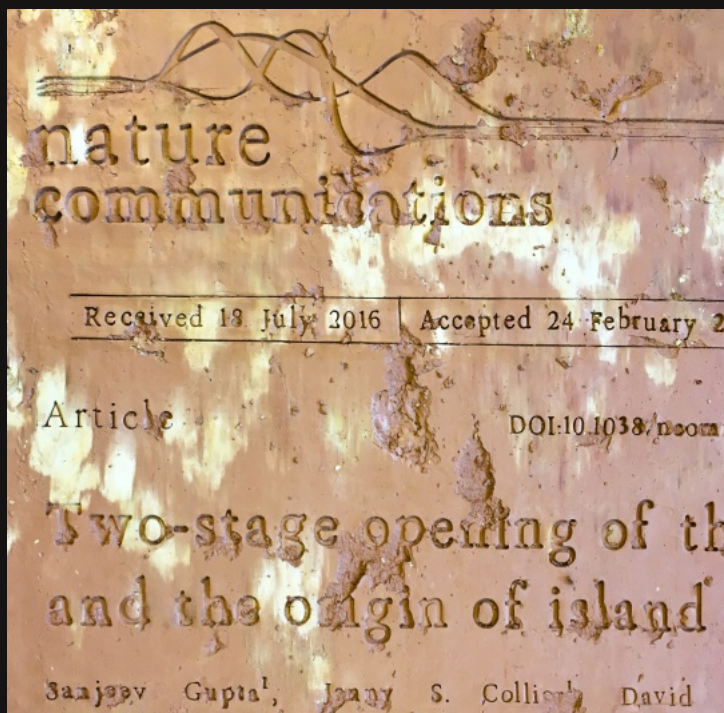
Een hedendaagse interpretatie en vormgeving van de ouderwetse vijzel door Lea Cadiou verdiende de tweede prijs. Een functioneel maar vooral ook een esthetisch object, dat tijdens de maaltijd wordt gebruikt om verschillende kruiden en ingrediënten te vermalen en vervolgens met elkaar te delen. Lea studeert eveneens aan de Design Academy in Eindhoven.

De Taiwanese Ssu Ting Wan – studente aan de Fontys Hogeschool voor de Kunsten – ontwierp een porseleinen chopstickset vanuit de gedachte dat het houten equivalent 2,9 miljoen bomen per jaar kost. 'Pure poëzie en organisch van vorm. Keramiek in deze vorm is nog niet eerder gezien.

Het geeft meerwaarde aan je eetbeleving', aldus de jury. Dat oordeel was goed voor een derde prijs.

Dit jaar had ook het publiek een stem in de beoordeling. De afgelopen drie weken konden bezoekers aan Cor Unum stemmen op een van de genomineerde ontwerpen. Door de meer dan 600 stemmers werd als winnaar aangewezen het ontwerp *Brood en Spelen* van de Belgische Maite Denolf, een bord waarop brood, zout, peper en olie op een bijzondere wijze met elkaar gedeeld kunnen worden.

Alle genomineerde inzendingen van de ontwerp-wedstrijd 2019 zijn nog tot en met 1 maart te bezichtigen bij [Cor Unum](#) in de Vughterstraat 270 in 's-Hertogenbosch.



Lennart Lahuis: Land Slides

In deze tentoonstelling zijn de monumentale natte kleitabletten uit de Brexit-serie van Lennart Lahuis (Leeuwarden, 1986) te zien. De Brexit en recente spanningen binnen de Europese Unie staan in deze serie centraal. Andere werken uit deze serie zijn gelijktijdig te zien in het Fries Museum.

Lahuis plaatst de Brexit in het verlengde van de oorspronkelijke geografische verwijdering van Groot-Brittannië van het Europese vasteland. Voor de kleiwerken die de kunstenaar maakte naar aanleiding van de Brexit gebruikte hij dezelfde kleisoort die op de bodem van het Kanaal gevonden wordt. In de metersgrote werken is een artikel gedrukt uit het wetenschappelijke tijdschrift Nature over het ontstaan van het Kanaal. Door een constante waterstroom wordt de tekst op de tabletten langzaam aangetast. In het werk krijgen tijdelijkheid en erosie een politieke lading. Gelijktijdig is in het Fries Museum de tentoonstelling *Lennart Lahuis: Constant Escapement* te zien. In deze tentoonstelling draait alles om vergankelijkheid.

t/m 24 maart

Keramiekmuseum Princessehof

Grote Kerkstraat 11

8911 DZ Leeuwarden

Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees
meer



Drie tafelklokken. Voor: Plateelfabriek Rozenburg, Den Haag, 1897. Gemeentemuseum Den Haag. Midden: Wed. Brantjes & Co, Purmerend, circa 1900. Collectie Meentwijk. Achter: Plateelbakkerij Zuid-Holland, Gouda, circa 1900, Keramiekmuseum Princessehof

Made in Holland

Keramiekmuseum Princessehof in Leeuwarden presenteert een spraakmakende tentoonstelling over vier Nederlandse succesverhalen: Delfts blauw, Maastrichts aardewerk, art-nouveauseramik en Dutch Design. Geïnspireerd door buitenlandse technieken en stijlen wisten fabrikanten telkens weer tot nieuwe producten te komen en deze succesvol te maken. Imposante bloempiramides, kleurrijk boerenbont, populair Gouds plateel en het eigentijdse servies van Scholten & Baijings vertellen hoe Nederland een wereldspeler werd op het gebied van keramiek.

t/m 30 juni

Keramiekmuseum Princessehof

Grote Kerkstraat 11

8911 DZ Leeuwarden

Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees
meer



Galerie De Witte Voet

In 1975 begon Annemie Boissevain haar galerie De Witte Voet. In de afgelopen decennia heeft de galerie een naam opgebouwd onder verzamelaars, liefhebbers en musea. Boissevain wordt gewaardeerd om haar standvastige beleid maar ook om haar durf om van de gebaande paden af te wijken. 'De galerie is ook de plek voor het experiment', zo zegt zij zelf. Recent sloot zij, na meer dan veertig jaar, de deuren van haar keramiekgalerie in Amsterdam.

Recent ontving Annemie Boissevain de Van Achterbergh Prijs. Deze prijs is ingesteld ter nagedachtenis aan de keramiekverzamelaar en -kenner J.W.N. van Achterbergh. Hij wordt tweejaarlijks toegekend aan een persoon of instelling die van bijzondere betekenis is voor de ontwikkeling van de hedendaagse keramische kunsten in Nederland. In het kader van deze prijs is deze tentoonstelling te zien. Zij toont de kwaliteit en de diversiteit van het werk dat in de afgelopen 42 jaar door De Witte Voet geëxposeerd is. Er is werk te zien van onder anderen Yasuhisa Kohyama, Irene Vonck, Piet Stockmans, Nick Renshaw, Maarten Heijkamp en Satoru Hoshino.

t/m 27 oktober

Keramiekmuseum Princessehof

Grote Kerkstraat 11

8911 DZ Leeuwarden

Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees
meer



Design#4

Ontwerper Jelle Mastenbroek toont in zijn solotentoonstelling twee installaties. Na een druk op de knop produceert de zelfspelende piano annex porseleinkast fascinerende composities. Een tweede installatie, *Splendour Lender*, zet vraagtekens bij de ware functie van geld: een muntstuk is het instrument om de machine tot leven te laten komen. Hij vond zijn inspiratie in de oer-Nederlandse pronkkast. Hier werden vroeger de duurste bezittingen in geëtaleerd om de status van een familie aan te tonen. De muzikale machine wordt samen met de nieuwe installatie gepresenteerd in een huiskamersetting. De ogenschijnlijk typische huiskamericonen – een pronkkast, piano en porseleinkast – hebben een nieuwe functie gekregen, maar wekken door de traditionele setting toch nostalgie op.

Mastenbroek studeerde aan de Design Academie Eindhoven. Hij zet met zijn ontwerpen aan tot heroverweging van traditionele functies en zoekt naar nieuwe betekenissen. In 2016 won Mastenbroek de Milano Design Award 2016 – Best Technology.

t/m 27 oktober

Keramiekmuseum Princessehof

Grote Kerkstraat 11

8911 DZ Leeuwarden

Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees
meer



Insecten

Met dit onderwerp speelt het Keramion in op het huidige discours over het verlies van biodiversiteit en het belang van bijen, vlinders, kevers en andere insecten.

De getoonde voorwerpen komen uit allerlei culturen en tijden: van een 18e eeuwse, ceremoniële kom van Meissener porselein, die toebehoorde aan de keurvorst en aartsbisschop van Keulen, Clemens August, tot moderne plastic insecten. Van belang zijn ook het virtuoze stilleven van het Italiaanse kunstenaarsduo Bertozzi en Casoni en de fantastische, iriserende kever van Carolein Smit. Er zijn producten van Andy Warhol, Paloma Picasso en Versace.

En omdat in keramiek, zoals in werkelijkheid, insecten niet zonder planten kunnen, zullen de keramische bloemvoorstellingen van Maria ten Kortenaar de presentatie afronden.

31 maart t/m 11 augustus

Keramion

Bonnstraße 12

50226 Frechen, Duitsland

Open: dinsdag t/m vrijdag 10 - 17

zaterdag 14 - 17, zondag 10 - 17

lees
meer



Wil van Blokland

Het nieuwste werk van Wil van Blokland is sober en zwart-wit. Het is een reactie op de explosie van kleur die haar werk de laatste jaren kenmerkte. De stukken lijken meditatief opgebouwd.

t/m 17 maart

Museum Kranenburgh

Hoflaan 26

1861 CR Bergen NH

Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees
meer



Foto: Yna van der Meulen

Dale Chihuly

Weer eens wat anders dan alleen keramiek: inspirerend glas. Sensationele glascreaties van de wereldberoemde Amerikaanse kunstenaar Dale Chihuly zijn te zien in het Groninger Museum. De expositie bestaat uit 16 installaties en biedt een uitgebreid overzicht van zijn oeuvre. De tentoonstelling is speciaal voor het museum samengesteld, in samenwerking met de in Seattle gevestigde Chihuly Studio, en is de grootste museale expositie van de kunstenaar in Europa van de laatste 20 jaar.

t/m 5 mei
Groninger Museum
Museumeland 1
9711 ME Groningen
Open: dinsdag t/m zondag 10 - 17

lees
meer



Mosterdpotje, blauw-wit overgangsporselein, China, 1630-1645, porselein, zilver
14,8 x Ø 7,1 – 5,8 cm, Groninger Museum.

De wereld in huis. Aziatisch porselein – Delfts aardewerk

In de 17e en 18e eeuw werd het Nederlandse interieur verrijkt met Aziatische invloeden. Chinees en Japans porselein en lakwerk werden door de VOC en particulieren in grote hoeveelheden geïmporteerd uit 'de Oost'. Met name porselein was erg geliefd; zelfs de armsten hadden wel een Chinees bord of een theekop en schotel in huis. De tentoonstelling laat prachtige stukken zien die ons vertellen hoe we in Nederland de wereld in huis haalden.

t/m 10 maart
Groninger Museum
Museumeland 1
9711 ME Groningen
Open: dinsdag t/m zondag 10 - 17

lees
meer



Deirdre McLoughlin, *Resist Arrest*, 1993, hooggestookt, met diamant gepolijst, 41 x 43 x 13 cm. Foto: Rob Bohle

Het stille WIT

Een gedicht in wit met werk van negen kunstenaars: Helene Briels, Robbert de Goede, Marja Kennis, Deirdre McLoughlin, Rob Regeer, Tonneke Sengers, Katrien Vogel, Kees de Vries en Marinke van Zandwijk.

Het stille WIT.

Verloren, diffuus, mysterieus.

WIT.

Meditatief, intiem, helder, sereen.

Schaduw WIT.

t/m 16 maart

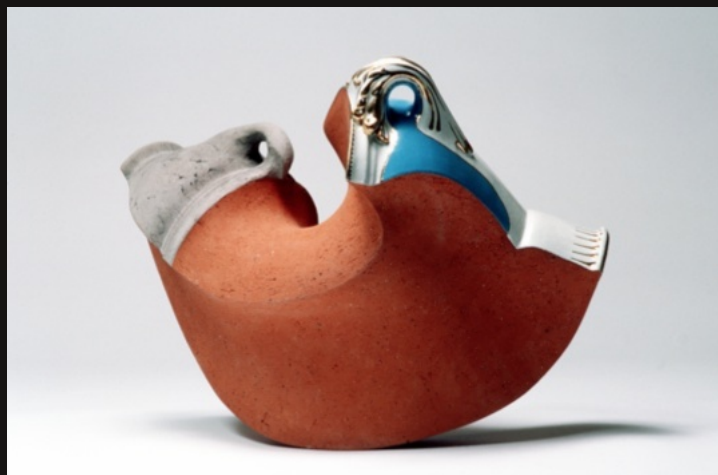
Galerie Franzis Engels

Nieuwevaart 200

1018 ZN Amsterdam

Open: donderdag t/m zaterdag 13 - 18

lees
meer



De belofte

Keramist Hilbert Boxem maakte in de jaren zestig en zeventig furore. Zijn werk bevindt zich in de collecties van belangrijke Nederlandse musea. Ondanks het succes besloot hij in de jaren zeventig te stoppen met zijn werk en ging hij lesgeven aan kunstacademie Minerva en lerarenopleiding Ubbo Emmius. Toen hij hier in 1995 mee stopte, pakte hij zijn werk als beeldend kunstenaar weer op.

In de vijf jaar voor zijn overlijden maakte hij werk waarin hij aantoonde dat hij eerder niet veel had geproduceerd, maar wel als een spons had opgezogen wat er in die jaren voorbij was gekomen aan technieken en onderzoeken.

Deze expositie is tot stand gekomen in samenwerking met Gertjan van der Stelt, een oud-leerling van Hilbert Boxem. Deze had op zijn ziekbed aan Gertjan gevraagd of hij er voor wilde zorgen dat na zijn overlijden het werk op goede plekken te zien zou zijn. De tweede betekenis van de titel zit in de deelname van de vijf mede-exposanten in deze tentoonstelling: Peter Hiemstra, Liesbeth Kamp, Gertjan van der Stelt, Mirjam Veldhuis en Bien Velds. Tijdens hun studieperiode waren zij *De Belofte*. Een belofte die met deze expositie wordt ingelost.

t/m 4 mei

Hazart

Pimpelmees 3, Soest

**Open: woensdag t/m vrijdag 10 - 17
zaterdag 10 - 16**

lees
meer



Simone Negri

Simone Negri werd in 1970 in Milaan geboren. Hij studeerde af aan het Istituto Statale d'Arte van Castelmassa en verdiepte zich daarna in de keramiek. Hij was geïnteresseerd in de bijdrage die de stook levert aan het creatieve resultaat. Daarvoor onderzocht hij met name de rookstook. Vanaf 1998 begon hij zijn werken tentoon te stellen in de openbare ruimte en in galleries. Zijn werk werd bekend in Italië en won meerdere prijzen. In de afgelopen jaren is hij nieuw onderzoek begonnen: het gebruik van andere materialen zoals acrylharsen en het stoken op hoge temperaturen.

t/m 10 maart
Galerie Modern Shapes
Kloosterstraat 16
2000 Antwerpen, België
Open: donderdag t/m zondag 13 - 18

lees
meer



Bernadette Lefevere

Geraakt door het plezier van het kneden en vormgeven, begon Bernadette Lefevere op haar dertigste haar keramiekopleiding aan de Academie voor Schone Kunsten te Leuven (België). Sedert 2008 werkt ze als zelfstandig keramiste en verdeelt ze haar tijd tussen haar eigen artistieke creatie en cursussen voor groot en klein. Haar artistieke werk is gebaseerd op de trage en meditatieve praktijk van het opbouwen met rollen. Het wortelt in de intuïtieve dialoog met de klei, met als enig verlangen de aarde te laten dansen...

t/m 6 april
Galerie Theemaas
Karel Doormanstraat 469
3012 GH Rotterdam
Open: dinsdag t/m zaterdag 9 - 17.30
zondag 12 - 17

lees
meer



Carolein Smit

Nog tot en met 3 maart toont het Drents Museum circa 30 keramische beelden en een wandvullend reliëf van de Nederlandse kunstenaar Carolein Smit. De gedetailleerd en kleurrijk gedecoreerde beelden van Smit vallen op door hun materiaalbehandeling en experimentele uiterlijk. Het is voor het eerst dat het werk van Smit in een Nederlands museum te zien is. In de tentoonstelling *Carolein Smit - L'amour fou* staat werk centraal dat ze de afgelopen vijf jaar heeft gemaakt.

t/m 3 maart
Drents Museum
Brink 1
9401 HS Assen
Open: woensdag t/m zondag 11 - 17

lees
meer



Japanese Spring

De kwaliteit van Aziatische keramiek is in Europa altijd hoog gewaardeerd geweest. Vroeger werd die waardering gevoed door de schaarste, de onbekende technieken en materialen die werden toegepast. Maar ook door de onderwerpen en gestileerde uitvoeringen van de objecten, die een hoge staat van perfectie konden laten zien. Met name Japan was met zijn rijke keramiektraditie intrigerend en boeit nog steeds.

Veel van de exposanten hebben nog niet eerder in Europa tentoongesteld. De werken zijn klein en variëren in onderwerp en techniek. Het geheel toont een impressie van Japans werk, waarbij de Japanse cultuur zich kan manifesteren. Aan het westerse publiek om te beoordelen of het werk aanspreekt; intrigerend is het in ieder geval. Een kleine kom blijkt geen voor de hand liggende vorm te hebben en is daardoor eigenlijk een abstract werk. Een doos in de vorm van een organische rechthoek is mooi door de associatie met de natuur. En een theepot als object ademt direct de oosterse sfeer.

Deelnemers zijn: Toshihiko Ando, Gen Hoshino, Chikako Inaba, Satomi Noda, Takeko Sugimoto, Shingo Takeuchi, Hidemi Tokutake, Kazuko Uga, Hiroyuki Yamada en Takeshi Yasuda.

t/m 30 maart
Galerie Terra Delft, Nieuwstraat 7
2611 HK Delft
Open: woensdag t/m vrijdag 11 - 18
zaterdag 11 - 17
1e zondag v/d mnd 13 - 17

lees
meer

Kleipers



Gijs Assmann, *Cult brotherhood*, 2018 (foto: Friso Keuris)

Uit de klei

Het Europees Keramisch Werkcentrum (EKWC), waar gerenommeerde kunstenaars en aanstormende talenten naar hartenlust experimenteren met klei, bestaat vijftig jaar. Ter ere hiervan selecteert het Gemeentemuseum Den Haag installaties van zes uiteenlopende Nederlandse kunstenaars. Op verrassende wijze combineren zij keramiek met andere materialen of experimenteren zij met techniek. Elke installatie is als een persoonlijk universum met eigen wetten en spelregels op het snijvlak van kunst en ambacht.

Dick Verdult, Helen Frik, Gijs Assmann, Jennifer Tee, Maartje Korstanje, Koen Taselaar en Thijs Jaeger gingen ieder vanuit hun eigen autonome praktijk het avontuur aan met keramiek. Het Gemeentemuseum toont van elk van deze kunstenaars een eigen 'wereld', een installatie die getuigt van een veelzijdigheid in het toepassen of integreren van keramiek. In sommige gevallen worden de keramische werken aangevuld met ander werk, waaronder tekeningen. Het maakplezier en experiment staan centraal in de tentoonstelling. De kunstenaarsselectie betreft niet alleen beeldende variëteit, maar brengt ook verschillende generaties samen.

16 maart t/m 18 augustus
Gemeentemuseum den Haag
Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag
Open: dinsdag t/m zondag 10 - 17

lees
meer



Ode aan de Keramische Kunst

Petra Verberne (Helden, 1937) begon met verzamelen in 1990. Gedreven vanuit idealisme, bood ze een podium aan een 'vergeten kunst-discipline'. Zij wilde een ode brengen aan de keramische kunst en de kunstzinnige aspecten van hedendaagse keramiek onder de aandacht brengen. Haar collectie bevat keramiek uit Nederland en Europa. Ze verzamelde met oog voor actuele ontwikkelingen in de keramiek. Petra Verberne schonk in 2012 vijftig en in 2018 nog eens ongeveer honderdzeventig stukken aan Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen. De hoogtepunten uit deze schenkingen zijn nu te zien in het keramiekmuseum in Tegelen.

t/m 7 april
Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen
Kasteellaan 8
5932 AG Tegelen (Venlo)
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17 uur

lees
meer

Kleipers



Distortions

De tentoonstelling toont nieuw keramisch werk van Anne Mortier en Rafa Perez. Beide kunstenaars schilderen in drie dimensies – met klei, porselein en aardewerk om precies te zijn. Anne's werk betreft de archetypische container, Rafa's werk doet de academische manier van werken met keramiek de das om.

*t/m 23 maart
Valcke Art Gallery
Bernard Spaelaan 14
9000 Gent
België*

Open: vrijdag en zaterdag 14 - 18

lees
meer



Nishida & Groh

Vladimír Groh (Tsjechië, 1953) en Yasuyo Nishida (Japan, 1977) werken samen. Het zijn heel verschillende persoonlijkheden, die duidelijk hun hart aan de keramiek verpand hebben. De een extravert, die uitgebreid vertellen kan over hun werk en reizen, en de ander rustig en geconcentreerd bezig met het decoreren van gegoten stukken. Ze hebben een goede balans gevonden, niet alleen in persoonlijk opzicht, maar ook in het werk, de techniek en het reizen. Ze maken gebruiksgoed van porselein op hun eigen, originele manier.

*t/m 31 maart
Galerie del Campo
Drijberseweg 12
9418 PW Wijster
Open: vrijdag t/m zondag 13 - 17*

lees
meer



Lya & Van Saltbommel

De Chinese kunstenaar Wan Liya maakt schitterende werken van klei, gedrapeerd in rijkelijk gekleurde glazuren. Hij is een kunstenaar met veel vaardigheden en talenten. Hij heeft een lange carrière achter de rug met verschillende kunstvormen. Wan schildert en bouwt installaties, waarbij porselein vaak wordt gecombineerd met andere materialen. Zijn sculpturale ontwerpen zijn stevig verankerd in de tradities van zijn erfenis in een Chinese kunstwereld.

In 1999 studeerde Sofi Van Saltbommel af aan de kunstacademie ARBA in Brussel met een graad in beeldhouwkunst. Vier jaar later studeerde ze af aan de School of Arts in Elsene en sinds 2004 is ze hoofd van de keramische afdeling aan de kunstacademie in Ukkel. Sofi is een beeldhouwer die vrij jongleert met materialen als gips, metaal, hout en andere materialen.

t/m 6 april

Puls Contemporary Ceramics

Edelknaapstraat 19 rue du Page (Châtelain)

1050 Brussel

België

Open: woensdag t/m zaterdag 13 - 18

lees
meer



Mosa Design

Centre Céramique presenteert Mosa-serviezen waarbij functionaliteit en vormgeving perfect in balans zijn. Buiten deze balans ligt de nadruk vooral op het design.

Centraal staan de ontwerpen van het Mosa Designteam met iconische ontwerpers zoals Edmond Bellefroid en Pieter Stockmans. Met een nadruk op de vormen en het elegante materiaal bekijkt de tentoonstelling deze ontwerpen vanuit een nieuw perspectief. Is dit echt maar serviesgoed of kunnen we ook spreken van kunst?

Deze expositie vormt ook het sluitstuk van een samenwerking met Vormstof. Jo Schoenmakers en Marjo de Vries maakten van *De Vogel* (een iconisch designobject van vormgever Bellefroid) een nieuwe mal aan de hand van een 3D print. Deelnemers aan Designday 2018 gingen ermee aan de slag en de resultaten worden gepresenteerd in de tentoonstelling *Bellefroid 2.0*.

t/m 1 september

Centre Céramique, Locatie Sphinx Vitrine

Avenue Céramique 50

6221 KV Maastricht

Open: dinsdag 9 - 21, woensdag t/m

vrijdag 9 - 18, zaterdag en zondag 13 - 17

lees
meer

Keramiekmarkt Haacht

Inschrijven voor de Internationale Glas- en Keramiekmarkt in Haacht (BE) op 12 mei kan nog tot 10 april

Glorious Delft Blue

Royal Delft, Rotterdamseweg 196
2628 AR Delft
t/m 30 juni

O.a. Jolanda Verdegaal

Artibrak, Herenstraat 44, Voorburg
t/m 30 maart

Marieke Geerlings

Galerie van Strien, Vaart NZ 176
7833 HJ Nieuw-Amsterdam
3 maart t/m 28 april

Keramiek verzamelbeurs

Kunstbeurs Heemstede, Sportplaza
Groenendaal, Sportparklaan 16, Heemstede
22 t/m 24 maart

O.a. Peggy Wauters

Galerie van Caelenberg, Dendermondsesteenweg 15-17, 9300 Aalst (BE)
t/m 9 maart

O.a. Susan Haag

Galerie Maan, Kwinkelier 22, 3722 AS Bilthoven
3 maart t/m 30 april

Overzichtsexpositie Keramiek Kring Limburg

Erfgoedcentrum de Domijnen Sittard
22 april t/m 30 juni

O.a. Gerard Molenaar

Galerie Huis ter Heide, Norgervaart 10a
9336 TE Huis ter Heide
1 maart t/m 28 april



The Ghosts of Sunday Morning

In deze tentoonstelling brengt Design Museum Den Bosch een ode aan de vakmensen van het Europees Keramisch Werkcentrum. Het is al vijftig jaar de plek waar kennis, kunst, design en verbeelding in keramiek elkaar ontmoeten.

Een dertigtal van de meest toonaangevende werken uit de geschiedenis van het EKWC wordt opnieuw geïnterpreteerd en uitgevoerd in witte klei, waardoor een wondermooi en spookachtig beeld ontstaat waarin heden en verleden in elkaar overlopen.

2 maart t/m 19 mei
Design Museum Den Bosch
De Mortel 4
5211 HV Den Bosch
Open: dinsdag t/m zondag 11 – 17

lees
meer

Kleipers

O.a. Esther van Keulen

Kerkje van Persingen, Persingenstraat 7
6575 JA Persingen (bij Nijmegen)
20 t/m 22 april

O.a. Nicky Konings

Sustainablity Art
Pulchri Studio, Den Haag, t/m 3 maart
CBK Oost Amsterdam, 6 t/m 30 maart

O.a. Anne Wenzel

De Naakte Waarheid - Rijksmuseum Twenthe
Lasondersingel 129-131, 7514 BP Enschede
t/m 16 juni

Work in Progress

De Witte Voet te gast bij Galerie BMB
Kerkstraat 129A, 1017 GE Amsterdam
t/m 15 maart

O.a. Anne Wenzel

Out Of Office - Singer Museum Laren
Oude Drift 1, 1251 BS Laren
t/m 7 april

Frechener Keramikpreis 2018

Keramion, Bonnstraße 12
50226 Frechen (DE)
t/m 10 maart

Bestel nu deel 2 van de grote K

Klik hier voor de webshop op dekleinek.nl

**Klik hier voor nog meer informatie
over tentoonstellingen, markten,
symposia en dergelijke**

Aankondiging melden voor KleiPers?

Stuur tekst, hoge resolutie afbeelding van een
keramisch werk, plaats- en periodegegevens
naar [de kleine K](mailto:dekleinek@dekleinek.nl)

*Stuur informatie op tijd! We krijgen veel aankon-
digingen te laat om te publiceren.*

*Zorg ervoor dat de informatie uiterlijk de 15e van
de voorafgaande maand bij ons is.*

O.a. Chris Roovers

Museum Land van Valkenburg, Grotestraat
Centrum 31, 6301 CW Valkenburg aan de Geul
t/m 24 maart

Theepottenmuseum

St. Cornelisplein 2, 6005 PD Swartbroek
doorlopend, zie website

Assiettes parlantes

Keramis, Place des Fours-Bouteilles 1
7100 La Louvière (BE)
t/m 10 maart

O.a. Kitty Korver

Museum de Kantfabriek, Americaanseweg 8
5961 GP Horst
t/m 5 mei

O.a. Arthur Meijer

Galerie Kunst 2001, Dorpshuis Badhoevedorp
Snelliuslaan 35, 1171 CZ Badhoevedorp
t/m 17 maart

Sixtine Jacquard

Keramis, Place des Fours-Bouteilles 1
7100 La Louvière (BE)
t/m 24 maart

Keramiekroute

van St. Agathaplein en eindigt bij Royal Delft
Delft
doorlopend

Jeroen Bechtold, Peter Hiemstra, Esther Stasse, Gertjan van der Stelt en Mirjam Veldhuis

Schouwburg De Lawei, Drachten, t/m 31/3

O.a. Judith Bloedjes

Galerie Beeld & Aambeeld, Walstraat 13
7511 GE Enschede
t/m 27 maart

De inspiratie website: de blik op de wereld van de keramiek

en... actueel nieuws op de
Facebookpagina

Nog meer publicaties over inspiratie en knowhow



Colofon

De kleine K

Dit onafhankelijke digitale keramiekmagazine biedt inspiratie en knowhow over keramiek. Voor amateurs en professionals. Onafhankelijk, met informatie waar u wat mee kunt.

Uitgever

Stichting k+K
deKleineK.nl

Publicatie

De kleine K verschijnt in principe op de laatste vrijdag van elke maand. Het aantal pagina's is variabel. Niet meer dan een derde van het aantal pagina's is gewijd aan advertenties.

Abonnementen

kunnen alleen online afgesloten worden. Aanmelden kan [hier](#). Wijzigen en opzeggen kan via de link in de mail, die bij aanmelding werd toegestuurd; u vindt de link ook in de mail die elke maand het verschijnen van een nieuw nummer aankondigt. Abonnementen lopen van het eerste nummer na aanmelding tot en met het laatste nummer voor opzegging.

Een aantal oudere nummers kan gratis van de website gedownload worden.

Prijs

Dit magazine is gratis. Advertenties en donaties houden het zo.

Adverteren

De tarieven zijn aantrekkelijk. Op de [tarievenkaart](#) vindt u ook informatie over aanleverspecificaties, kortingen en dergelijke. Verdere informatie kunt u [aanvragen](#). Door te adverteren sponsort u *de kleine K* en werkt u mee aan continuïteit.

Geïnspireerd?

Investeer in verrijking van de keramiekwereld en houd *de kleine K* gratis. Dat kan door [vriend](#) te worden, te doneren of te adverteren. Elke donatie is welkom. Maak een bedrag over naar IBAN NL68INGB0007343733 t.n.v. Stichting k+K.

Inhoud

Samenstelling en grafische vormgeving, teksten (tenzij anders aangegeven): Mels Boom. Foto-verantwoording: als door kunstenaars geleverd. Aan deze uitgave droegen bij: Elsa Alayse, Elvira Groenewoud, Susan Haag, Sander Hendriks, Grégoire Lemaire, Yna van der Meulen en Dineke Oosting.

Kopij

Werk mee aan een volgende uitgave! Kopij kan alleen in digitale vorm ingeleverd worden. Beeldmateriaal moet van voldoende resolutie zijn (minstens 1500 x 2500 pixels, niet gecomprimeerd) en vrij van rechten. De inzender van tekst en beeldmateriaal vrijwaart de uitgever voor aanspraken van derden. Teksten en afbeeldingen kunnen bewerkt worden.

Het maken van keramiek is niet altijd zonder risico's; goede voorbereiding en kennis terzake zijn noodzakelijk. De informatie in deze uitgave is met zorg samengesteld, maar de samenstellers kunnen niet aansprakelijk gesteld worden voor de juistheid ervan.

© Alle rechten voorbehouden. Teksten en afbeeldingen in deze uitgave zijn beschermd tegen kopiëren. Het opheffen van deze bescherming is niet toegestaan. Kopiëren en printen voor eigen gebruik mogen wel.

[inspiratie website](#) | [contact](#) | [gratis abonnement](#)

[Download](#) verschenen nummers.

Bezoek de [Facebookpagina](#) met actueel nieuws of het [forum](#) voor vragen en opmerkingen.

